

UPPSATSARBETE

Våren 2010

*Sektionen för hälsa och samhälle
Folkhälsovetenskap och pedagogik*

Personlig utveckling genom eget ansvar och socialt stöd

– en intervjustudie om arbetslösa ungas egna upplevelser av
deltagandet i projektet Vita Villan

Författare

Sara Lindeberg

Marika Rydén

Handledare

Ingemar Andersson

Biträdande handledare

Bengt Selghed

Uppsats för filosofie kandidatexamen vid Högskolan Kristianstad
15 hp folkhälsovetenskap och 15 hp pedagogik (43 sid.)

Författare: Lindeberg, S. & Rydén, M. (2010). *Personlig utveckling genom eget ansvar och socialt stöd – en intervjustudie om arbetslösa ungas egna upplevelser av deltagandet i projektet Vita Villan*

Handledare: Ingemar Andersson

Sammanfattning

Arbetslöshet har visats medföra effekter på folkhälsan. Arbetslösheten är för tillfället stor i samhället och det är främst unga som drabbas. Till följd av detta har Tranemo kommun startat projektet Vita Villan med syfte att främja arbetslösa ungas välmående och förbättra deras möjligheter till sysselsättning. Det finns många sätt att arbeta på då människor påverkas på olika sätt och i olika sammanhang. Sociala faktorer och individens upplevelser inverkar på arbetslöshetens konsekvenser. Syftet med studien var att undersöka deltagarnas upplevelser av projektet samt hur Vita Villan har påverkat dem. Studien bygger på åtta enskilda intervjuer med deltagare från Vita Villan. Resultatet visade att deltagarna överlag upplevde projektet Vita Villan som positivt. Deltagarna fick hjälp med att utforma ett CV och de kände att de fått socialt stöd från både handledare och övriga deltagare. Det som betydde allra mest var själva sysselsättningen, att ha någonstans att tillbringa sin vardag. Slutsatsen blir därför att den här typen av projekt kan medföra positiv påverkan på deltagarnas psykiska hälsa men även att arbets sättet kan utvecklas för att bli mer effektivt, bland annat kan förbättringar ske genom mer individanpassat stöd och större utrymme för egen aktivering. Fler studier behövs för att kvalitetssäkra arbetsmetoderna och säkerställa arbetets effekter.

Nyckelord: Ungdomsarbetslöshet, socialt stöd, arbetsmarknadspolitiska projekt, psykisk hälsa, sysselsättning, social påverkan

Dissertation, in partial fulfilment of the requirements for a Bachelor's degree in Health Promotion and Education, Kristianstad University.
Equivalence: 15 ECTS points in Public Health Science and 15 ECTS points in Education (43 p.).

Author: Lindeberg, S. & Rydén, M. (2010). *Personal development through responsible and social support - an interview study of young and unemployed people's own experiences of participation in the project Vita Villan*

Supervisor: Ingemar Andersson

Abstract

Studies have indicated that unemployment affects public health. Unemployment is high in our contemporary society and mainly young people are forced into it. Consequently, the municipality of Tranemo has initiated the project Vita Villan with the aim of promoting the health of young, unemployed people and at the same time improve their possibilities of obtaining employment. There are many ways to promote the well-being of unemployed people who are affected in different ways and in different contexts. Social factors and the individual's experiences affect the impact of unemployment. The aim of this study was to examine how the project has affected the participants of Vita Villan and what their experiences of the project were. The study is based on eight individual interviews with participants from Vita Villan. The results showed that the participants in general perceived Vita Villan as something positive. The participants were assisted in creating a CV and they experienced that they had received social support from both their mentor and other participants. The most important part has been the activity itself, having a place to spend their days at. The conclusion of this study is that this type of project has a positive affect on the mental health of its participants but also that the methods can be developed to become more effective. For example through more personalized support and greater scope for self-activation. Further studies are required to ensure the quality of the methods used.

Keywords: Youth unemployment, social support, labour market policy, mental health, employment, social impact

Förord

Idén till studien föddes våren 2009 då Sara gjorde sin VFU i Tranemo kommun och då kom i kontakt med projektet Vita Villan. Tanken bakom projektet verkade intressant och Sara blev nyfiken på vad ett sådant projekt faktiskt kunde bidra med. Under vår utbildnings gång har vi lärt oss att det är individens upplevelse av hälsa som är avgörande för folkhälsan. Därför väcktes intresset för att ta reda på hur deltagarna själva upplevde att de påverkades av projektet. När Sara beskrev sin tanke med uppsatsen blev Marika mycket intresserad. Vi bestämde oss därför för att göra studien gemensamt.

Efter åtskilliga timmar i skolans datasalar så har vi äntligen landat i en uppsats som skrivits gemensamt och arbetsfördelningen har varit jämn. Vissa texter har till en början utformats individuellt för att sedan kontrolleras av den andra. Därefter har vi diskuterat och utvecklat texten in i det oändliga för att få ett genomarbetat innehåll som båda kan vara stolta över. Därför är det svårt att peka på vem som har gjort vad.

Sedan idén till uppsatsen föddes har vi ägnat många timmar för att komma dit vi är idag. Vissa dagar har vi varit mindre effektiva än andra. De dagarna har medfört många skratt, dåliga skämt och tokiga idéer men dagar som dem har ändå fått oss att orka kämpa vidare för att ändå landa i något positivt.

För att uppsatsen skulle kunna genomföras har det förutsatts att människor har velat ställa upp med sin tid och sina tankar. Därför vill vi tacka alla som medverkade i intervjuerna och de anställda på Vita Villan. Även klasskamrater och bihandledare som bidragit med utvecklande tankar och feedback ska ha ett stort tack. Slutligen vill vi rikta vårt största tack till vår engagerande och upplyftande handledare Ingemar för alla kloka råd. Utan hans erfarenhet, välvilja och positiva anda hade vårt arbete aldrig resulterat i denna uppsats.

En solig skärtorsdag i Kristianstad, den 1 april 2010

Sara Lindeberg och Marika Rydén

Innehållsförteckning

Bakgrund	7
Folkhälsoarbete	7
Jobbgaranti för ungdomar	8
Jobsökarprogram	8
Vita Villan	9
Litteraturgenomgång	9
Folkhälsopolitiska målområden	9
Folkhälsa bland unga.....	10
Sociala faktorer	11
<i>Sociala inlärningsteorin</i>	11
<i>Habitus</i>	11
<i>Att förutse och planera beteende</i>	11
Individens upplevelser av sin tillvaro.....	12
<i>Känsla av sammanhang</i>	12
<i>Individens tro på den egna förmågan</i>	13
<i>Yttre och inre kontroll</i>	14
<i>Empowerment</i>	15
Kognitiv utveckling.....	16
<i>Assimilation och ackommodation</i>	16
<i>Sociokulturellt lärande</i>	16
Ungdomsarbetslöshetens följder	17
<i>Utveckling, självkänsla och livskvalitet</i>	17
<i>Konsekvenser av ungdomsarbetslöshet</i>	18
Problemprecisering.....	18
Syfte	19
Metod.....	19
Studiens kontext	19
Val av metod	19
Urval.....	20
Intervjuguide	20
Genomförande.....	20
Etik	21
Analys.....	21
Resultat och analys.....	22
Drivkraft och inre styrka	22
Psykiska och sociala effekter	23
Samhälleliga faktorer	25
Handledning	26
Konstruktiv kritik	27
Individens utveckling och lärande.....	28
Resultatsammanfattning	30

Diskussion	31
Metoddiskussion.....	35
Konklusion	36

Referenslista.....	38
--------------------	-----------

Bilagor

Bilaga 1 – Intervjuguide

Bilaga 2 – Informationsbrev

Bilaga 3 – Samtyckesblankett

Bakgrund

De senaste åren har arbetslösheten i samhället ökat och arbetslösheten är idag förhållandevis hög. Det gäller även ungdomsarbetslösheten (inskrivna på Arbetsförmedlingen som arbetssökande i åldern 18 – 24 år) som är utbredd över hela landet. Siffror från februari 2010 visar att ungdomsarbetslösheten har ökat med nästan en tredjedel jämfört med samma tid året innan, från 106 889 ungdomar i februari 2009 till 135 023 ungdomar i februari 2010. Däremot har antalet ungdomar utan någon som helst sysselsättning minskat med 1,2 % till följd av diverse insatser mot ungdomsarbetslösheten. Antalet ungdomar med arbetspraktik har ökat stort och så har även antalet projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning. En av anledningarna till att arbetslösheten är stor bland unga är bland annat att de saknar erfarenhet på arbetsmarknaden (Arbetsförmedlingen, 2010a).

Det har visat sig finnas kopplingar mellan ungdomsarbetslöshet och hälsa. En studie har visat att oro på arbetsmarknaden, dåliga utsikter att få ett jobb, har betydelse för ungas psykiska hälsa (Lager & Bremberg, 2009). Det är viktigt att finna lösningar på problemet, både för att främja de unga arbetslösas hälsa idag och för att skaffa kunskaper om hur problemet kan undvikas i framtiden. Den ökade ungdomsarbetslösheten (Arbetsförmedlingen, 2010a) visar tydligt att samhället behöver sätta in resurser för att minska de negativa effekterna på individens hälsa.

Folkhälsoarbete

Den höga ungdomsarbetslösheten kan idag ses som ett folkhälsoproblem då den är så pass utbredd i befolkningen. Arbetslöshet kan ha påverkan på framför allt den psykiska och sociala hälsan. Därmed blir vikten av folkhälsoarbete tydlig. Folkhälsoarbete byggs utifrån två utgångspunkter, patogenes och salutogenes. Tidigare har främst faktorer som gör människor sjuka uppmärksammats, men med tiden har vikten av friskfaktorer betonats alltmer. Folkhälsoarbete ska vara målinriktat och bygga på policys som är politiskt antagna, såväl internationellt som nationellt, regionalt och lokalt (Pellmer & Wramner, 2007).

Genom att arbeta hälsofrämjande ges människor möjlighet att ta kontroll över sin hälsa. Världshälsoorganisationens grunddefinition av hälsofrämjande arbete formulerades 1986.

Health promotion is the process of enabling people to increase control over, and to improve, their health. To reach a state of complete physical, mental and social well-being, an individual or group must be able to identify and to realize aspirations, to satisfy needs, and to change or cope with the environment. Health is, therefore, seen as a resource for everyday life, not the objective of living. Health is a positive concept emphasizing social and personal resources, as well as physical capacities. Therefore, health promotion is not just the responsibility of the health sector, but goes beyond healthy life-styles to well-being (WHO, 1986, s. 1).

Denna definition har med tiden utvecklats och 1991 lades begreppet stödjande miljöer till, med hänsyn till levnadsförhållanden, omgivning och empowerment.

Hälsofrämjande arbete kan ske på olika nivåer beroende på syfte, målgrupp och resurser. Lokalt folkhälsoarbete kan vara riktat till hela befolkningen (i kommunen/området) eller vara

riktat till en viss målgrupp som anses vara i behov av insatsen. Ett exempel på den sistnämnda formen av lokalt folkhälsoarbete är arbetsmarknadspolitiska projekt som ger stöd till arbetslösa ungdomar. Folkhälsoarbete på lokal nivå ska enligt Pellmer och Wramner (2007) innehålla fem kriterier. Dessa är att arbetet ska vara kunskapsbaserat, vara långsiktigt, bygga på samverkan, innefatta delaktighet samt utgå från en strävan att minska ojämlikhet i hälsa. Hälsofrämjande arbete ska oavsett målgrupp bygga på kunskaper kring deras situation, hur de mår, påverkas samt hur deras hälsa kan främjas (a.a).

Jobbgaranti för ungdomar

En form av folkhälsoarbete är arbetsmarknadspolitiska program som är utformade för att stötta arbetslösa ungdomar. Exempel på dessa är anställningsstöd, arbetsmarknadsutbildning och arbetspraktik. Ett annat exempel är den så kallade jobbgarantin för ungdomar. Jobbgarantin tillämpas sedan 1 december 2007 och syftet är att erbjuda ungdomar särskilda insatser på ett tidigt stadium för att ungdomarna så snabbt som möjligt ska få ett arbete eller utbildning samt för att förebygga utanförskap. Jobbgarantin riktar sig till arbetssökande ungdomar i åldrarna 16 till 24 år som har varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen i minst tre sammanhängande månader. Den avser också rikta sig till ungdomar som är arbetslösa på heltid med vissa undantag som bland andra föräldraledighet, nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning samt övriga hinder som godtagits av Arbetsförmedlingen (Arbetsmarknadsdepartementet, 2008).

För deltagare i jobbgarantin ska en fördjupad kartläggning göras. Kartläggningen ska beskriva vilka aktiviteter deltagaren behöver för att förbättra sina förutsättningar på arbetsmarknaden. (Arbetsmarknadsdepartementet, 2007). Jobbgarantin är till för att tillhandahålla ungdomarna studie- och yrkesvägledning, jobbsökaraktiviteter med coachning, arbetspraktik och utbildning (Arbetsmarknadsdepartementet, 2008). Nytt från och med 1 januari 2010 är också att ungdomarna ska ges stöd till start av näringsverksamhet och arbetslivsinriktad rehabilitering (Arbetsförmedlingen, 2010b). Jobbsökaraktiviteterna ska motsvara minst fyra timmar per vecka och det ska även redovisas till jobbcoachen. Ungdomarna får ta del av jobbgarantin till dess de uppnått en annan heltidssysselsättning alternativt varit med i 15 månader (Arbetsmarknadsdepartementet, 2007).

Jobbsökarprogram

Arbetslöshet riskerar att leda individen in i en ond spiral. Det visar en studie där det framkommer att arbetslöshet är en hälsorisk. Arbetslöshet är också en faktor som kan försvåra chanserna till en ny anställning (Vouri & Silvonen, 2005). I artikeln beskrivs hur arbetet med att öka individens chanser till att komma in i arbetslivet, kan se ut. Studien visar att hälsan kan främjas hos arbetslösa individer som deltar i så kallade jobbsökarprogram. Programmen har till syfte att stötta och motivera deltagarna på vägen från att ha varit passiva arbetssökande till att aktivt söka jobb och tro på sig själv. Dessa program ska också öka chanserna till nyanställning samtidigt som de ska främja den mentala hälsan.

Ett exempel på jobbsökarprogram som Vouri och Silvonen (a.a) tar upp är MPRC (Michigan Prevention Research Center). Programmet utformades för att underlätta vägen tillbaka till arbetsmarknaden för personer som nyligen blivit arbetslösa. Syftet var också att förebygga

negativa konsekvenser för den mentala hälsan samt att deltagarna skulle förberedas för och lära sig ta motgångar på ett konstruktivt sätt. I Finland gjordes en liknande studie med en experimentgrupp och en kontrollgrupp. Efter sex månader respektive två år följdes studien upp och resultatet visade att symtom på depression hade minskat samtidigt som graden av självkänsla hade ökat. De mentala effekterna var uppenbara. Skillnader kunde även urskiljas mellan experiment- och kontrollgruppen till fördel för dem som deltagit i programmet (a.a).

Vita Villan

I Tranemo kommun har antalet arbetslösa unga vuxna ökat vilket ses som ett problem. Till följd av den ökningen har kommunen startat ett projekt, vid namn Vita Villan. Projektet förväntas pågå till och med maj 2011 och dess syfte är att öka möjligheten till sysselsättning för unga vuxna i åldern 16-24. Projektet startades eftersom arbetsförmedlingens statistik visat att vissa ungdomar har svårare än andra att klara av de krav som ställs för att uppnå den så kallade jobbgarantin. Projektet syftar även till att främja hälsan hos målgruppen och tanken är att fånga upp ungdomar med behov av stöd för att förbättra deras självbild, bredda deras allmänna kompetens samt öka den sociala kompetensen (Tranemo kommun, 2009).

Projektet genomförs på så sätt att en handlingsplan utformas för varje deltagare utefter deras egna resurser, intressen och målsättningar. Därefter får de delta i aktiviteter såväl individuella som gemensamma. Exempel på aktiviteter är diskussionsgrupper, studiebesök samt träna på att söka jobb, genom att skriva CV och simulerade anställningsintervjuer. När förutsättningarna finns erbjuds praktikplats på en arbetsplats. När deltagarna uppnått självförsörjning genom arbete eller studier så görs en individuell uppföljning. Detta projekt är utgångspunkten för denna uppsats (a.a).

Då Vita Villan syftar till att öka deltagarnas möjlighet till sysselsättning och därmed stärka deras hälsa och utveckling, vore det intressant att ta reda på deltagarnas egna upplevelser och hur de själva anser att de påverkas. Därför blir ändamålet med denna uppsats att undersöka upplevelserna av projektet samt hur deltagarna anser att projektet kan utveckla deras hälsa i salutogen riktning.

Litteraturgenomgång

Studier har visat att arbetslöshet har effekt på individens hälsa och välbefinnande. I litteraturgenomgången redogörs för teorier som beskriver hur människan påverkas i sociala sammanhang, hur hon upplever sin situation, hur hon lär sig samt hur individens situation kan stärkas både på egen hand och med yttre hjälp genom socialt samspel. Litteraturgenomgången innehåller även redogörelser för vilka konsekvenser arbetslöshet kan leda till samt vilka insatser som kan göras för att främja hälsa hos arbetslösa.

Folkhälsopolitiska målområden

Folkhälsoarbetet i Sverige grundläggs på samhällsnivå. Arbetet påverkas och styrs politiskt i form av riktlinjer och förordningar. Regeringen publicerade 2008 den nya folkhälsopolitiken

(Socialdepartementet, 2008) som bland annat innefattar Sveriges nationella folkhälsomål. Det är regeringens riktlinjer som avgör vad som ska prioriteras i folkhälsoarbetet på samhälls nivå. Det första målområdet, *delaktighet och inflytande*, har ett starkt samband med hälsa. Människan är en social varelse och har behov av att känna delaktighet som skapar känsla av gemenskap och meningsfullhet. Individens utveckling och välmående är beroende av omtanke, ansvarstagande och solidaritet. Sociala nätverk ses som en skyddsfaktor och arbetet är för många porten till delaktighet. Arbetslösa är därför en grupp som riskerar att hamna i utanförskap. Det andra målområdet, *ekonomisk och social trygghet*, är en förutsättning för god hälsa. Mellan dessa faktorer finns ett starkt statistiskt samband som visar vikten av arbete för försörjning och ett bra hälsotillstånd. Sambandet är dubbelriktat då ohälsa är en riskfaktor för arbetslöshet. Ekonomisk och social trygghet har visat sig vara viktig då den mentala hälsan har påverkats negativt vid övergång från betalt arbete till arbetslöshet samtidigt som det har visat sig ge positiva hälsoeffekter vid nyanställning och återgång till arbete. Självförsörjning är således en viktig faktor för individens välbefinnande men även för välfärden i samhället (a.a).

Folkhälsa bland unga

Enligt den senaste folkhälso rapporten har den psykiska hälsan förbättrats bland befolkningen under 2000-talet. Förbättringen tros vara ett resultat av den högkonjunktur som har rått i samhället. Denna trend har dock inte visat sig bland ungdomar där hälsan istället har försämrats. Sömnbesvär, ångslan och oro, ständig trötthet samt värk i nack- och skulderregionen är vanliga besvär som ofta är stressrelaterade. Samtliga av dessa åkommor är vanligast bland unga kvinnor i åldrarna 16-24 år, dock är orsaken till könsskillnaderna oklara. Det är svårt att säga varför den psykiska ohälsan har ökat bland ungdomar men nya krav och villkor i övergången från barn till vuxenliv kan vara en orsak då ungdomars livsvillkor har påtagligt förändrats (Socialstyrelsen, 2009).

Ångslan, oro eller ångest är vanligast bland 16-19-åringar som varken studerar eller arbetar. Även om det är många ungdomar som idag inte har någon sysselsättning alls (dvs. varken arbete eller pågående utbildning etc.) så är det mycket vanligare att ungdomar studerar vidare jämfört med tidigare generationer. En del ungdomar tros dock studera trots att de hellre skulle arbeta om anställning varit ett alternativ. Möjligheterna att få ett heltidsjobb för ungdomar har dessutom försämrats jämfört med för tjugo år sen. Samtidigt har arbetsförhållandena för studenter försämrats. Studerande kvinnor har visat sig ha mer besvär än arbetande och arbetssökande kvinnor. Bland män är förhållandet det rakt motsatta då arbetssökande har mer besvär än arbetande och/eller studerande. Majoriteten i åldersgruppen 16-24 år upplever dock att deras hälsotillstånd är gott eller mycket gott (a.a).

I folkhälso rapporten beskrivs eventuella orsaker till den ökade ungdomsarbetslösheten samt ökningen av psykisk ohälsa. En orsak till den ökningen kan vara den ekonomiska krisen under 90-talets början då arbetsmarknaden för unga aldrig återhämtade sig på samma sätt som den gjorde för andra yrkesverksamma grupper. Det tros ha bidragit till ökningen av psykisk ohälsa och minskat välbefinnande hos unga. En annan anledning tros vara kulturella förändringar, som ett mer individualiserat samhälle. Sådana faktorer kan dock även ha påverkat den psykiska hälsan positivt eftersom människor idag kan påverka sin situation i större utsträckning än tidigare (a.a).

Sociala faktorer

De sociala faktorerna är viktiga för individens utveckling och hälsa. Resultatet i Cimarollis och Wangs (2006) studie visade att personer med arbete upplevde sig ha fått mer socialt stöd från sin omgivning jämfört med de arbetslösa i studien. Det resultatet visar hur viktigt socialt stöd är för arbetslösa. Det finns även teorier som beskriver vikten av samspelet mellan individen och hennes sociala omgivning samt betydelsen av individens bakgrund och omgivningens påverkan på hennes agerande.

Sociala inlärningsteorin

Enligt den sociala inlärningsteorin lär människan ständigt utifrån de sociala sammanhang hon befinner sig i. Enligt Bandura (1977) är människans sociala beteende inte medfött utan måste läras in. Beteendet lärs i första hand in genom modellinlärning, som innebär att individen lär genom att studera andra och sedan ta efter beteendet. Beteendet kan även läras in genom egen erfarenhet, att individen själv provar beteendet. Genom positiv och negativ respons från omgivningen formas individens lärande om socialt beteende. Responsen har tre sätt att fungera. Det första är att det förmedlar information om omgivningens uppfattning av beteendet. Det andra genom att fungera som motivation, vilket kan förklaras genom att responsen stimulerar individen och ses som en belöning att sträva efter. Det tredje är att det fungerar som en förstärkande faktor genom att öka funktionen att individens beteende sker automatiskt, utan att varje gång kräva en tankeprocess. Individen studerar, bedömer och reflekterar själv över responsen hon får av ett visst beteende. Då skapas en uppfattning av vilket beteende som ger en viss effekt i ett visst sammanhang. Den informationen fungerar sedan som vägledning för individen i framtida situationer (a.a).

Habitus

Pierre Bourdieu (1991) myntade begreppet habitus. Det innebär att de erfarenheter och kunskaper en individ bär med sig är avgörande för hur hon kommer att reagera i en ny situation. Det är samhället som formar människan till den hon är och det hon står för. Bourdieu skriver att en individs sätt att vara och handla påverkas utav yttre faktorer samtidigt som individen är en del av samhället. Habitus-teorin ämnar visa att individens tänkande inte sker per automatik utan är beroende utav tidigare erfarenheter. Individens bakgrund och det hon bär med sig påverkar hennes upplevelse av olika situationer samt hur hon agerar och tar kunskapen till sig. Bourdieu skriver att när individen tvingas agera på, ett för henne, nytt sätt till följd av den ovana situation hon befinner sig i, kan det leda till ett nytt permanent sätt att vara. En ny situation, med andra normer mot vad individen tidigare upplevt, kan alltså vara utvecklande.

Att förutse och planera beteende

Theory of planned behavior (TPB) syftar till att utveckla kunskapen om hur människor agerar i och hanterar en specifik situation för att därmed kunna förklara och förutse beteendet. Enligt TPB är beteendet beroende av den information människan har att tillgå, de normer som råder i

sammanhanget hon befinner sig i och hennes egna uppfattningar om vilka effekter ett visst beteende kommer att ge (Ajzen, 2005).

Ajzen (a.a) beskriver tre bestämningsfaktorer som han kallar grundfaktorer och som individens beteende är en effekt av. En av dem är *individens attityder till beteendet* som innebär individens summerade uppfattning av det specifika beteendet och hennes intresse för det. *Individens subjektiva normer* är en faktor för hur individen upplever omgivningens sociala uppfattning om beteendet. *Individens uppfattning av sin egen förmåga att utföra beteendet* är den tredje faktorn vilken är beroende av individens self-efficacy (som beskrivs på s. 13) och förmåga att utföra beteendet. Den utav dessa tre faktorer som har mest inflytande kan variera beroende på situation, individ eller omgivning. Ibland kan det räcka med endast en av de tre faktorerna för att beskriva eller förutse beteendet medan det i andra fall krävs två eller tre. Om det är yttre faktorer, så som den sociala uppfattningen i omgivningen, eller inre faktorer, som self-efficacy och den egna uppfattningen av beteendet, som i första hand styr hur beteendet varierar och är beroende av individens styrka samt omgivningens inflytande. Ajzen påpekar att människan överlag tar till sig och utför ett beteende när hon summerar det som positivt. Alltså när individen upplever att det finns ett socialt stöd för beteendet och när hon upplever att det är meningen att hon ska agera på så sätt samt har möjlighet och förutsättningar för att göra det (a.a).

Individens upplevelser av sin tillvaro

Hur individen upplever sin tillvaro är avgörande för hennes hälsa. Olika teorier beskriver hur bland annat meningsfullhet, egen kontroll och tilltro till sin egen förmåga avgör hur individen mår och utvecklas. Teorierna förklarar även bakgrunden till att individen uppfattar sin tillvaro, olika situationer samt motgångar, som exempelvis arbetslöshet, på ett visst sätt.

Känsla av sammanhang

Studier har visat att arbetslösa personer upplever lägre KASAM jämfört med personer i arbete (Starrin, Jönsson & Rantakeisu, 2001). Antonovsky (2005) utgår ifrån ett salutogent perspektiv när han beskriver människors KASAM, känsla av sammanhang. Han utgår från de tre komponenterna *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet* som tillsammans utgör människans förmåga att se på livet och möta olika typer av motstånd. Graden av KASAM bestäms av graden av respektive komponent. Graden av KASAM är alltså, enligt Antonovsky, avgörande för hur en människa hanterar och påverkas av påfrestningar. Enligt Antonovsky måste vi förstå hur KASAM fungerar för att kunna stärka det.

Begripligheten påverkar individens förståelse för händelser i hennes omgivning och avgör i vilken utsträckning individen upplever en situation som förnuftig, sammanhängande och ordnad. För en person med hög begriplighet är de situationer hon möter i framtiden många gånger förutsägbara och när de inte är det går de att ordna och förklara. Individer med hög begriplighet upplever sig inte som en ”olycksfågeln” lika ofta som de med låg begriplighet gör. Graden av begriplighet är alltså avgörande för i vilken grad individen har förståelse för sin situation (a.a).

Hanterbarheten avgör i vilken grad individen upplever att det finns resurser till förfogande för att hantera att möta de situationer hon utsätts för. Det kan handla om egna förmågor och resurser såväl som familj och vänner. Även andra som individen känner tillit till såsom Gud, historikern, partiledaren eller läkaren kan ha betydelse. Personer med hög hanterbarhet upplever inte att de är offer för omständigheterna och upplever heller inte att livet behandlar dem orättvist. Graden av hanterbarhet är därmed avgörande för hur individen känner att hon har resurser att påverka och ta sig ur sin situation (a.a).

Meningsfullheten beskriver Antonovsky som motivationskomponent. Motivationen skapas genom individens engagemang för ett visst område som är viktigt i dennes liv. Områden som har betydelse för individen påverkar motivationen och meningsfullheten i hennes liv. Graden av meningsfullhet är avgörande för individens inställning till situationen samt till vilket grad hon känner motivation att påverka den.

Antonovsky definierar begreppet KASAM på följande sätt:

Känsla av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang (Antonovsky, 2005, s. 46).

Individens tro på den egna förmågan

Enligt Bandura (1997) strävar människan ständigt efter att ha kontroll över händelser som påverkar hennes liv. Individens känsla av kontroll över situationen är beroende av hennes tro på den egna förmågan, *self-efficacy*. Bandura hävdar att om individen tror att hon inte har förmågan så har hon heller inte det men om individen istället tror att hon kommer att klara situationen ökar chansen att hon faktiskt gör det. Enligt Bandura har personer med hög *self-efficacy* bättre hälsa och dessa personer är även mer framgångsrika. *Self-efficacy* är därmed en viktig faktor för hälsobeteende och hur individen hanterar svårigheter. Graden av *self-efficacy* är beroende av tidigare erfarenheter, hur individen lyckats tidigare, och omvärlden, andras attityd till individens förmåga.

Efficacy expectations innebär tillit till den egna förmågan. *Outcome expectations* innebär individens tilltro till om beteendet kommer att leda till något positivt. Båda har visat sig vara avgörande för om en beteendeförändring kommer att lyckas men även till vilken grad individen hanterar en svår situation. *Self-efficacy* krävs som motivation, individen vågar inte annars ta efter det nya beteendet. Det innebär att individen endast kommer att förändra sitt beteende på det sätt som omgivningen förespråkar om hon anser sig vara kapabel till det (a.a).

Bandura, Bakbaranelli, Capraba och Pastorelli (1996) behandlar ämnet om *self-efficacy*'s betydelse för hur studier fungerar. Föräldrarnas känsla av tro på utbildningsförmåga avspeglades i hur barnen klarade sig i skolan och i vilken grad de fortsatte studera. Tron på den egna förmågan var avgörande för hur barnen skulle klara skolan och i vilken grad de ville fortsätta studera. Studien visade även att den sociala tilltron, stöd och tro från den närmsta omgivningen, i första hand var avgörande för hur barnen fungerade socialt och deras emotionella välmående (a.a).

Bandura (1993) hävdar att tron på den egna förmågan är avgörande för att uppnå gott resultat. I sin artikel redogör Bandura för hur studenters tro på den egna förmågan har visat sig ha betydelse för deras studieresultat, hur de klarar akademiska studier samt upplever motivation till studier. Även Wiener, Oei och Creed (1999) beskriver vikten av self-efficacy, dock i relation till arbetslöshet. De har i sin studie hittat signifikanta samband mellan arbetslöshet och låg self-efficacy. Resultatet visar att individerna med arbete upplevde högre grad av self-efficacy jämfört med de arbetslösa. Det visade sig även att ju längre en individ går arbetslös desto större är risken för låg self-efficacy. Det ökade även svårigheterna att skaffa ett jobb.

Yttre och inre kontroll

Locus of control (LOC) är ett välstuderat koncept inom psykologin och socialpsykologin (Phares 2001). Begreppet LOC, *känsla av kontroll*, presenterades redan under 1960-talet av Rotter (1966). Teorin handlar om hur individen upplever sig ha kontroll över sin situation, *intern locus of control*, eller om kontrollen ligger hos hennes omgivning, *extern locus of control*. Graden av individens LOC visas genom hur individen upplever att "det positiva" kommer av yttre eller inre faktorer. Alltså om hon upplever att det är faktorer i omgivningen som leder till "det positiva" eller om effekten kommer från henne själv, den egna insatsen. Hur individen ser på situationen, hennes LOC, är beroende av ett flertal faktorer och därmed inte något som individen lär genom "innötande". Om och i vilken grad individen upplever att kontrollen ligger hos henne kan variera stort. Extern LOC är enligt Rotter när individen anser att "det positiva" inte är en effekt av hennes egen insats. Då tar individen till yttre faktorer så som tur, slump, öde eller människor med makt för att förklara effekten, "det positiva". Rotter presenterar i artikeln även en skala för att mäta LOC. Skalan mäter hur individen upplever att kontrollen för "förstärkning" ligger hos henne själv eller om kontrollen ligger utanför hennes påverkan (a.a).

Legerski, Cornwall och O'Neill (2006) har genomfört en studie bland anställda på ett företag som blir arbetslösa, för att undersöka förändringen i LOC över tid, vid arbetslöshet. De har använt sig av Levensons LOC-skala, som är en uppdatering av Rotters LOC-skala. Första studien genomfördes ett halvår efter att arbetsplatsen lagts ner, för att sedan följas upp och undersöka eventuell förändring ett år efter arbetsplatsens nedläggning. Resultat visar på förändringar i LOC hos de tidigare anställda. Mätningen genomfördes av individens uppfattningar inom tre områden; inflytelserika personer, chans och intern kontroll. Intern kontroll hade ökat vid andra mättillfället. Vad det gällde uppfattningen om inflytelserika personer och chans förändrades den inte signifikant, dock kunde en mindre ökning av inflytelserika personer observeras. Studien visar att individens LOC kan förändras till följd av yttre förändringar i livet såsom arbete – arbetslöshet, möjlighet till jobb och liknande. Ökad längd på arbetslöshet kan komma att påverka individens upplevelser av kontroll och möjlighet till att påverka sin situation (a.a). Ytterligare en studie (Sadiq & Lindström, 2008) beskriver LOC i relation till arbetslöshet. Studiens resultat visar att arbetslöshet påverkar individens känsla av kontroll då de arbetslösa i studien hade signifikant lägre intern LOC jämfört med dem som arbetade.

Sadiq och Lindström (a.a) diskuterar även kring LOC i relation till krav-, kontroll- och stödmodellen. Karasek och Theorell (1990) har tillsammans utformat den modellen som visar sambandet mellan yttre krav och den kontroll och beslutsutrymme en individ upplever sig ha över sin situation. Dessa faktorer har stor inverkan på individen och dess konsekvenser för hennes hälsa och beteende. Modellen bygger på vidden av individens färdighet relaterat till

individens beslutsutrymme samt stöd från hennes omgivning. Författarna har delat in modellen i fyra Extremsituationer; *avspänd*, *spänd*, *passiv* och *aktiv*. De två Extremsituationer som Sadiq och Lindström (2008) hävdar riskera brist på intern LOC är den spända och den passiva. I den passiva situationen riskerar individen ohälsa då avsaknad av utmaning och motivation är ett vanligt problem. Även i den spända situationen finns risk för ohälsa då individen lätt förlorar kontrollen över sin situation till följd av för höga krav och för lågt beslutsutrymme. Ur ett hälsofrämjande perspektiv är det absolut bästa tillståndet att vara i den aktiva Extremsituationen. Där har individen möjlighet att planera sin situation utefter sina egna behov och i sin egen takt (Karasek & Theorell, 1990). Sadiq och Lindström (2008) anser att det är själva kontrollen av möjligheten för att påverka sin situation som är den viktigaste faktorn för LOC i relation till den arbetslösa individens hälsa.

Empowerment

Empowerment är ett sätt att stärka individens upplevelser av sin tillvaro. Det är ett populärt begrepp som används i många olika sammanhang, här kommer dock begreppet beskrivas ur folkhälsosynpunkt. I *Folkhälsovetenskapligt lexikon* definierar Janlert (2000) maktmobilisering, det svenska ordet för empowerment, på följande sätt:

... arbetet för att öka svaga grupperns möjligheter att påverka sitt eget liv (och därigenom sina hälsovillkor), vilket vanligen utmanar redan etablerade maktrelationer (Janlert, 2000, s. 202).

Begreppet handlar om hur individer eller grupper som befinner sig i en maktlös situation, ska skaffa sig styrka och förmåga att ta sig ur maktlösheten. Empowerment beskrivs ofta som hjälp till självhjälp. Enligt Askheim och Starrin (2007) är den stora frågan hur individens eller gruppens möjligheter att förbättra och påverka sin situation kan stärkas. De har dock inget självklart svar på detta utan diskuterar utifrån olika områden. Enligt dem innefattar begreppet empowerment; styrka, makt och kraft. De använder en rad olika ord när de beskriver begreppet och vilka tankar det ger, så som; självförtroende, socialt stöd, stolthet, delaktighet, egenkontroll, kompetens, medborgarskap, självstyrelse, samarbete och deltagande. (Askheim & Starrin, 2007)

Medin och Alexandersson (2000) beskriver empowerment som en process där individens förmåga att kunna påverka sin situation främjas. Processen utgår från individen, hennes förutsättningar och önskemål för att på ett effektivt sätt stärka hennes kraft att ta ansvar och kunna påverka sin situation eller omgivning. Det förutsätter att individen själv vet vad hon vill förändra och stärka. Empowerment handlar även om att synliggöra orsaker som hindrar individens styrka att förändra och påverka i sin omgivning för att öka individens förståelse för dessa. Det finns olika sätt att se på empowerment. Ett synsätt är att det är ett redskap att nå ett visst mål, såsom god hälsa. Ett annat är att empowerment ses som ett mål i sig, att känna styrka att hantera sin situation. Empowerment beskrivs alltså både som en process och som ett resultat. Huvudsyftet är dock alltid att individen ska ha makt att påverka och förändra (a.a).

Empowerment diskuteras på både samhälls- och på individuell nivå. Enligt Janlert (2000) handlar empowerment på samhällsnivå om att människor ska få större inflytande över hälsans bestämningsfaktorer och livskvalitet i lokalsamhället. På individnivå handlar det mer om att öka individens möjligheter att påverka och ta kontroll över sitt liv.

Kognitiv utveckling

Flera kända pedagoger lägger i sina teorier stor vikt vid individens tänkande för hennes utveckling och lärande. Teorierna beskriver hur tankeverksamhet utvecklar individens förståelse för sin omgivning. Även individens förmåga att anpassa sig till omgivningen utvecklas genom tänkandet. Därför är den kognitiva utvecklingen betydande för människor i nya situationer, såsom arbetslöshet, där det kan krävas nytänkande och omställning efter rådande behov på arbetsmarknaden.

Assimilation och ackommodation

Jean Piaget är mannen bakom den kognitiva utvecklingspsykologin (Beard, 1969). Enligt honom ligger inre motivation och yttre påverkan bakom all inläring som i sin tur leder till psykisk utveckling. Vidare i utvecklingen lär sig människan att organisera sina erfarenheter, att göra dem till sitt mönster eller så kallade beteendeschemata. Det sker genom experimenterande handling eller mental aktivitet och utvecklingen kommer då människan får förståelse för fenomenet (a.a). Det är individens beteendeschemata som ligger till grund för individens lärande. Eftersom olika individer har olika scheman så kommer deras lärande skilja sig åt beroende på vilken kunskap de bär med sig sedan tidigare (Illeris, 2007).

Piaget beskrev även begreppet assimilation, som är den vanligaste formen av lärande. Assimilation innebär att individen tar till sig nya kunskaper och bygger på sitt befintliga beteendeschemata. Därför kan det också kallas additivt lärande då individen bygger upp och sammansätter den nya kunskapen med den gamla. Genom det assimilativa lärandet anpassas omvärlden efter individens schemata. Motsatsen till det assimilativa lärandet kallade Piaget för ackommodation vilket innebär att individen anpassar sig efter sin omvärld. Ackommodation handlar om att individen omstrukturerar och utökar sina beteendeschemata till nya schemata genom reflektion, kritiskt tänkande och medvetenhet kring olika fenomen. Genom att bryta ner tidigare kunskap för att sedan tillsammans med den nya kunskapen skapa ett nytt sammanhang och förståelse för fenomenet, så sker ett ackommodativt lärande (a.a).

Sociokulturellt lärande

Vygotskij är välkänd inom såväl pedagogiken som inom psykologin och han behandlar ämnet sociokulturellt lärande. Enligt hans teori sker utveckling och lärande i samspel med omgivningen. Det sociokulturella lärandet innebär att individens lärande är beroende av den sociala omgivningen och den rådande kultur där hon befinner sig. Social aktivitet sätter igång psykologiska processer hos individen som leder till högre psykologisk utveckling. Det sker genom att människan tänker och agerar på egen hand på samma sätt som hon lärt sig fungera i tidigare sociala sammanhang. Det sätter i gång en process i vilket beteenden sedan överförs till individens egen tanke och beteende då hon tar det till sig och gör det till sitt. Processen utvecklar henne i riktning mot hennes sociala omgivning genom att individen använder samspelet med omgivningen som ett verktyg för hennes lärande och därmed utveckling (Bråten, 1998).

Olika undervisningsplatser som påverkar människors lärande och utveckling kan ses som sociala sammanhang med syfte att omforma tänkandet. Enligt Vygotskij's teorier om

utvecklingsfrämjande pedagogik är undervisning och handledning avgörande för individens psykologiska utveckling. Därmed bör god pedagogik riktas mot individens framtida utveckling. Vygotskijs teorier har sin utgångspunkt i kognitiv utveckling. Samspelet mellan det spontana och det vetenskapliga bildar en interaktionsprocess. Denna process utgör den viktigaste delen av individens utveckling av medvetenhet och kontroll över sin egen kunskap. Det leder individen till psykologiska processer vilket i sin tur leder till en högre kulturell nivå (a.a).

Ungdomsarbetslöshetens följder

Det finns flera studier som har undersökt ungdomsarbetslöshet och dess effekter på individens hälsa. Arbetslöshet har visat sig påverka ungas utveckling, individens livskvalitet och självkänsla.

Utveckling, självkänsla och livskvalitet

Att ha en sysselsättning kan vara viktig för unga människors utveckling. Enligt Mitchell, Betts och Eplings (2002) finns det inte tillräckligt med evidens för arbetet med att förbättra arbetslösa ungdomars situation. Deras studie behandlar ämnet ungdomsarbetslöshet och vilka följder det får för individen. De skriver att arbetet är viktigt för den sociala delaktigheten, det ger individen en aktiv roll i samhället. Arbetet anses även vara en viktig plats där ungdomarna ska utvecklas och kunna hantera övergången till vuxenlivet. Mitchell et al anser att ett arbete därmed är så pass viktigt för unga, både vad det gäller deras utveckling och hälsa, att det borde ses som en rättighet och därför prioriteras högre. Då dessa chanser till utveckling saknas vid arbetslöshet innebär det stora risker för individens hälsa, främst i form av självdestruktivt, antisocialt och annat riskfyllt beteende. Det riskerar även att få följder för samhället, bland annat genom ökad risk för kriminalitet och annat asocialt beteende samt det stöd och vård som ungdomarna riskerar få behov av till följd av arbetslösheten.

Arbetslöshet i tidig ålder kan även ge långsiktiga effekter. Det har Hammarström och Janlert (2002) undersökt i en studie. De har följt unga människor under en tidsperiod på 14 år för att undersöka hälsoeffekter och beteendet vid arbetslöshet i tidig ålder samt dess effekter på sikt. Studien visade på en koppling mellan arbetslöshet i tidig ålder och psykiska problem samt daglig rökning. Bland männen i studien kunde även en koppling ses mellan den tidiga arbetslösheten och somatiska besvär. Resultaten är tydligare för dem som varit arbetslösa i tidig ålder. Författarna drar slutsatsen att arbetslöshet i tidig ålder är ett folkhälsoproblem.

Att ha en sysselsättning kan vara avgörande för hur individen upplever livskvalitet. Det visar en studie gjord av Axelsson, Andersson, Edén och Ejlertsson (2007). I studien tillfrågades unga arbetslösa och unga med anställning om sin upplevelse av livskvalitet. Livskvaliteten visade sig vara högre bland dem med arbete eller annan sysselsättning jämfört med dem som uppgav att de var arbetslösa. Undersökningen genomfördes bland 20-25 åringar som var registrerade som arbetssökande. Unga arbetssökande män svarade i högre grad att de upplevde lägre livskvalitet än referensgruppen som inte var registrerade som arbetssökande. Även arbetssökande kvinnor skilde sig mot kontrollgruppen då de i lägre grad angav att de upplevde sin livskvalitet som hög jämfört med kvinnorna i kontrollgruppen. Bland de arbetslösa uppgav 24 % att deras livskvalitet hade förbättrats sen de blev arbetssökande medan 35 % uppgav att deras livskvalitet hade försämrats. Författarna anser att satsningar bör

göras för att stärka de arbetslösa ungdomarna genom att fastställa deras problem och möjligheter samt genom att utforma individuella program som främjar den personliga utvecklingen.

Det är inte bara i upplevd livskvalitet som det har visat sig finnas skillnader mellan grupper utan det har också visat sig finnas skillnader i självkänsla mellan arbetslösa och dem med sysselsättning. Det visar en studie där Waters och Moore (2002) har undersökt kopplingen mellan självkänsla och minskade inkomster, alternativa vanor samt användandet av socialt stöd bland arbetslösa. Resultatet visar på att kopplingar i många fall var tydliga men att stora skillnader fanns mellan könen. Mäns självkänsla blev i högre grad påverkad negativt av minskade inkomster trots att det i många fall var kvinnorna som i högre grad drabbades av minskade inkomster. Kvinnor däremot visade sig i många fall ha lättare för att utnyttja och ta till vara det sociala stödet från exempelvis familj och vänner. Det var även kvinnorna som påverkades mest positivt av det sociala stödet. Författarna föreslår att insatserna bör se olika ut för män och kvinnor, då de både reagerade olika på arbetslösheten och tog till sig stöd på olika sätt. De föreslår karriärrådgivning som en åtgärd vilket förväntas stärka individens identitet på arbetsmarknaden och därmed bör stärka deras självkänsla. Även volontärarbete föreslås som en åtgärd för att aktivera vederbörande (a.a).

Konsekvenser av ungdomsarbetslöshet

Statens Folkhälsoinstitut (2002) har publicerat en rapport som handlar om arbetslöshetens konsekvenser för unga arbetslösa. Arbetslöshet påverkar ungdomarnas livsvillkor och risken att få problem på andra områden än på arbetsmarknaden är stor. Konsekvenser av ungdomsarbetslöshet blir dock oftast märkbara först i ett längre perspektiv. Hälsoriskerna som arbetslöshet medför kan vara olika former av missbruk och detta kan generera i ohälsa längre fram i livet. I rapporten skrivs det att samhället måste arbeta för att minska uppkomsten av de besvär som arbetslösheten medför och en av grundstenarna för att förebygga detta är att skapa meningsfull sysselsättning då arbetslöshet och ohälsa har ett starkt orsakssamband (a.a).

Ekonomi-skam modellen är en modell som funnits sedan mitten av 90-talet (Jönsson & Starrin, 2000). Den utvecklades efter den ekonomiska krisen under början av 90-talet och har sedan utvecklats för att förklara sambandet mellan arbetslöshet, ohälsa och sociala dilemman. I modellen tas hänsyn till individens ekonomiska påfrestningar och känslan av skam inför omgivningen. Dessa två komponenter spelar stor roll då höga ekonomiska påfrestningar tillsammans med stor känsla av skam innebär en riskökning för ohälsa och sociala konsekvenser (a.a). En kohortstudie som gjorts på ungdomar under en längre tidsperiod undersökte olika mått på hälsa och välbefinnande (Statens Folkhälsoinstitut, 2002). Resultatet visade på ett dos-responssamband mellan arbetslöshet och psykiska besvär, både bland män och bland kvinnor. Det tyder bland annat på att de psykiska besvären ökar ju längre individen går utan sysselsättning.

Problemprecisering

Litteraturgenomgången visar att ungdomsarbetslösheten är ett problem som får konsekvenser för såväl individen som samhället. Frågan om hur problemet ska angripas är komplex samtidigt som kunskapen om olika metoder och dessas effekter inte är tillräcklig. Det finns många sätt att arbeta för att lösa problem med ungdomsarbetslöshet. Det råder dock brist på

konkreta utvärderade arbetsmetoder. Det har visat sig finnas för lite evidens för arbetet, vilket gör det svårare att arbeta med frågorna. Därmed är det viktigt att fortsätta arbetet för att förbättra kunskapen om hur unga arbetslösas hälsa kan främjas. Vita Villan är ett exempel på hur arbetet kan se ut. Det är viktigt att skaffa kunskaper om vilka metoder och vilken typ av arbete som ger positiva effekter och i så fall hur och varför. Därmed är det av vikt att ta reda på hur deltagarna upplever att de påverkas av den typen av insatser.

Syfte

Syftet är att undersöka hur ett projekt för arbetslösa ungdomar, som Vita Villan, har upplevts av deltagarna samt på vilket sätt projektet haft betydelse för deras hälsa och personliga utveckling.

Metod

I metodavsnittet redogörs för hur studien är planerad samt hur och var den är genomförd. Vi redogör för hur vi gjort vårt urval och hur etiska dilemman har hanterats. Slutligen beskrivs hur det insamlade materialet har behandlats och analyserats.

Studiens kontext

Tranemo kommun är en mindre kommun i Västergötland vid gränsen till Småland. Invånarantalet låg årsskiftet 2009/2010 på 11 622 (Statistiska centralbyrån, 2010). Befolkningen har under många år minskat (Tranemo kommun, 2008). Framförallt är det antalet unga som minskar då de flyttar från kommunen. Invånarantalet i åldern 20-30 år ligger i kommunen lägre än riksnittet. År 2009 bodde cirka 1500 ungdomar i åldrarna 15-24 år i Tranemo kommun (Statens folkhälsoinstitut, 2010). Den största arbetssektorn i kommunen är tillverkningsindustrier. Där finns drygt hälften av alla arbetstillfällen. Näst störst är den offentliga sektorn (Tranemo kommun, 2008). Tranemo kommun har länge legat under riksnittet för arbetslöshet men lågkonjunkturen har gett sig till känna även där. Siffror från 2008 visar att i genomsnitt var 20 ungdomar i åldern 20 – 24 år arbetslösa, vilket utgör cirka 3 % av ungdomarna. Även ungdomar som deltar i program med aktivitetsstöd definieras som öppet arbetslösa (Statens folkhälsoinstitut, 2010).

Val av metod

Studien genomfördes med kvalitativ metod på grund av att vi var intresserade av att undersöka individens upplevelse utav projektet. Kvale och Brinkmann (2009) skriver att för att få en djupare förståelse av individens erfarenheter och upplevelser lämpar sig en studie med kvalitativ metod bäst. Genom samtalet tillägnas kunskap om människans känslor, erfarenheter och attityder (a.a). Det är orsaken till att enskilda intervjuer valdes som metod. Deltagarna i projektet var heller inte tillräckligt många för att vi skulle kunna använda oss av kvantitativ metod. Enskilda intervjuer valdes eftersom vissa ämnen kunde upplevas som

känsliga och vi ville att individernas tankar och svar inte skulle hämmas av de övriga deltagarna. Det är orsaken till att fokusgrupper inte valdes som metod.

Urval

Till en början bad vi projektledarna på Vita Villan berätta för deltagarna om att vi ville intervjua cirka tio av dem och att deltagande var frivilligt. Med hjälp av projektledarna valdes tio respondenter ut. Respondenterna som valdes ut hade medverkat i projektet alltifrån en månad till ett halvår. Hälften av respondenterna uppehöll sig på Vita Villan och hälften av dem hade fått antingen en anställning eller praktikplats eller börjat studera. Respondenterna var jämt fördelade mellan könen. Urvalet var alltså strategiskt för att ge ett så rikligt material som möjligt.

Intervjuguide

Utifrån bakgrunden och vårt syfte skapades relevanta huvudteman till intervjuguiden. Innan det var dags för intervjuerna på Vita Villan genomfördes en provintervju med en tjej som deltagit i ett liknande projekt. Intervjun genomfördes för att testa intervjuguiden inför studien. Efter provintervjun omarbetades intervjuguiden på så vis att flera konkreta frågor eliminerades. För att öka studiens tillförlitlighet och för att frågorna skulle styra resultatet i så liten mån som möjligt (Kvale & Brinkmann, 2009) så genomarbetades intervjuguiden grundligt. Istället formulerades fyra huvudområden med tillhörande frågor (bilaga 1). Dessa områden var följande; *situation* – hur ser du på din situation som arbetsökande, *projektet* – hur upplever du projektet, *lärande* – hur har projektet påverkat dig och *framtiden* – hur ser du på framtiden. Vissa stödord och exempel på frågor formulerades under varje huvudfråga för att inte tappa någon väsentlig del i intervjun som hade kunnat leda till att vår studie inte speglade det vi avsåg att undersöka, vilken det enligt Kvale och Brinkmann annars finns risk för.

Genomförande

Vi planerade att genomföra intervjuer med fem killar och fem tjejer från Vita Villan. En tjej lämnade sent återbud och tackade därmed nej till deltagande. Vi upplevde dock vårt insamlade material som mättat och eftersom det var den sista inplanerade intervjun nöjde vi oss med de intervjuer vi redan hade genomfört. Vid en av intervjuerna med en kille blev inspelningen misslyckad på grund av ej fungerande teknik. Därför bygger resultatet på åtta intervjuer. Samtliga intervjuer genomfördes under en vecka i november. Vi ledde fyra intervjuer var men båda medverkade vid samtliga intervjuer, då som bisittare. Alla intervjuer förutom en genomfördes i Tranemo i Vita Villans lokaler på dagtid, under deltagarnas schemalagda tid på Vita Villan. Vi satt i ett enskilt rum och intervjuerna spelades in med hjälp av en dator med inbyggd mikrofon. En av intervjuerna genomfördes i Borås på ett café kvällstid. Även denna spelades in med hjälp av dator. Intervjun fick ett hastigt avslut då respondenten hade en tid att passa. Vi hann dock täcka in alla delar i intervjun och vi upplevde att resultatet av intervjun ändå var givande. Intervjuerna tog mellan 30 och 50 minuter att genomföra. Efteråt transkriberades intervjuerna till ett material på 64 A4-sidor i teckensnitt Times New Roman, 12 pt.

Etik

Innan intervjuerna genomfördes togs etiska aspekter upp till diskussion vid ett etikseminarium. Inför detta seminarium fyllde en ansökan om etikprövning i, som innehöll en kort sammanfattning av vår uppsats och vilka etiska dilemman som kunde komma att uppstå. Nilstun (1994) skriver om nyttoprincipen som innebär att det finns en moralisk skyldighet att inte utsätta någon för lidande men också att främja välbefinnande. Riskerna med vår studie ansåg vi vara att respondenterna kan uppleva intrång i den personliga integriteten samt att de kan uppleva att det finns en nedlåtande syn på arbetslösa ungdomar eftersom vi valt att göra en studie på dem som grupp. Risken är att de upplever sig mindervärdiga då vi i vår uppsats ser arbetslöshet som ett problem. Det har vi tagit hänsyn till genom välformulerade intervjufrågor och ett objektiva förhållningssätt, alltså neutrala och inte dömande. Nilstun behandlar dessutom autonomiprincipen som handlar om individens rätt att själv bestämma över sig själv. Den uppfylls i och med att respondenternas deltagande var frivilligt och att de själva fick bestämma vad de ville bidra med i studien.

Vetenskapsrådet ställer vissa krav på forskning inom samhällsvetenskap och humaniora. Dessa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet uppfylldes genom att informanterna fick ta del av ett informationsbrev innan intervjun. Informationsbrevet innehöll all relevant information (bilaga 2).

Samtyckeskravet tillgodosågs då samtliga respondenter fick skriva under en samtyckesblankett innan intervjun genomfördes där det tydligt framgick att deltagandet var helt frivilligt och att intervjun när som helst kunde avbrytas (bilaga 3). *Konfidentialitetskravet* uppfylldes då inga personuppgifter användes i studien och resultat som kunde utmärka en person utslöts eller användes med försiktighet. *Nyttjandekravet* uppfylls då både ljudfilerna från intervjuerna och det transkriberade materialet kommer att förstöras efter att uppsatsen är examinerad.

Analys

Kvale och Brinkmann (2009) hävdar att utskriften av intervjuer är en fråga om tolkning eftersom två olika personer kan uppfatta talspråk på olika sätt. Eftersom vi båda satt med under intervjuerna fick vi samma inblick och förståelse för respondenterna. Vi diskuterade även intervjuerna efteråt. Därför är risken liten för att vi ska ha tolkat intervjuerna helt olika. När intervjuerna var transkriberade så påbörjades analysen. Materialet lästes flera gånger igenom grundligt för att få en djupare förståelse av innehållet. Därefter tolkades innehållet gemensamt och det som ansågs vara betydelsefullt i förhållande till syftet lyftes fram för vidare bearbetning. Varje intervju sammanfattades i punktform, med beskrivande citat, och sedan tematiserades dessa. Under analysens gång kändes de ursprungliga teman inte längre heltäckande så processen tog en ny vändning och nya teman utformades. Dessa teman kändes mer relevanta för syftet och gav ett mer talande resultat. Under varje tema sammanfattas respondenternas upplevelser såsom vi tolkat dem. Resultatet styrks också utav utsagor tagna ur det transkriberade materialet.

I resultatet har utsagorna skrivits efter en viss struktur för att förtydliga hur citatet plockats ur sitt sammanhang. När citatet inleds med ... betyder det att citatet föregås av annan mindre

relevant text. Likaså när citatet avslutas med ... innebär det att citatet avslutats på grund av mindre relevant text efteråt. Symbolen /.../ betyder att viss text mitt i citatet uteslutits för att hålla citatet relevant eller eliminera risken att identifiera respondenten. Symbolen [] används för att förtydliga vad respondenten syftar på.

Resultat och analys

De teman som framkom genom analysen var *drivkraft och inre styrka, psykiska och sociala effekter, handledning, konstruktiv kritik* samt *individens utveckling och lärande*. Analysen visade att deltagarna till största del hade upplevt projektet positivt och möjliga orsaker till upplevelsen presenteras i resultatet. Studien visar även att projektet har haft en positiv påverkan på såväl hälsa som personlig utveckling. Resultatdelen avslutas med en sammanfattning för att knyta samman det som framkommit av intervjuerna.

Drivkraft och inre styrka

Det fanns en uppfattning om att den enskilda individens bakgrund och uppväxt spelade stor roll för hur individen agerar i situationen som arbetslös. Det ansågs också ligga till grund för hur den enskilda individen tog till sig hjälpen och stödet från Vita Villan. Deltagarna hade alla olika bakgrund och erfarenheter och ansåg därför att de behövde olika typer av stöd och handledning. Deltagarnas förväntningar och vad den enskilda individen ville ha ut av projektet, var också en faktor till hur projektet upplevdes. Förväntningar på projektet var olika beroende på individens tidigare livserfarenhet och attityd.

... jag har haft mycket ansvar innan med och jag har fått klara mig själv lite men för andra tror jag det är väldigt positivt eller nödvändigt att de får komma hit och ta ansvar och känna att de är behövda och behövs eller ja

Visst det kanske beror lite på vad man har för uppväxt och sådana grejer kan ju ha mycket med det hur man tycker en sådan situation för många arbetar ju inte på samma sätt. Liksom många får ju allting hemma medan andra jobbar mycket mer och man vänjer sig vid att göra arbeten helt enkelt. /.../ jag tror det har påverkat väldigt mycket just det att man får lära sig så himla mycket man... för man fick ju lära sig så himla mycket börja hjälpa till hemma tidigt och man fick liksom ett ansvar på ett annat vis...

På grund av brist på jobb att söka så uppfattades det vara svårt att motivera sig till att söka jobb. Flera nämnde att de sökte jobb som de visste att de aldrig skulle kunna få, såsom advokat och tandläkare etc., för att de skulle uppnå kravet på fem sökta jobb i veckan. Det var en utmaning att hålla motivationen och humöret uppe när vissa lyckades men inte andra. Andra stärktes dock av det och blev än mer motiverade till att kämpa och inte ge upp att hitta ett jobb. Den inre drivkraften varierade stort hos de olika deltagarna.

Så ser man ju folk kommer och går hela tiden, då är det ganska trist att se de får arbete när man suttit och kämpat i några månader.

... jag har gjort allt jag kan för att få ett jobb...

... bara jag ger järnet så ska det nog lösa sig...

Att ta ansvar för sin situation låg helt och hållet på individen själv. Det fanns inte någon som kunde göra något förutom de själva utan det var upp till var och en att göra det bästa av situationen. Erfarenheten var att den enda som kunde skaffa ett jobb var individen själv och det fanns inte någon som gjorde detta åt dem. Det egna ansvaret styrdes av individens inre motivation och fanns inte denna så ansågs det inte vara lämpligt att den individen skulle vistas på Vita Villan. Respondenterna upplevde att Vita Villan var en plats för de med egen drivkraft att söka jobb och vilja att påverka sin situation.

Det är ju jag ser ju själv att alla har ju ett eget ansvar till att försöka få jobb. Det är ju ingen annan som kommer fixa jobb åt en om man sitter och inte gör någonting så sätt...

Det finns ju såna som inte vill jobba alls här och då tillhör de ju inte ställen som de här tycker jag

Alla individer hade olika mål med sin vistelse på Vita Villan. Målsättningen kunde vara att bli utskrivna från Vita Villan efter så kort tid som möjligt då de ville ut på arbetsmarknaden och få en anställning. Andra kände dock osäkerhet inför huruvida de vill ut i arbete, praktik eller vara kvar på Vita Villan då tryggheten och erfarenheterna ifrån Vita Villan vägde tungt.

Det var nog att komma bort härifrån [från Vita Villan] så fort som möjligt tror jag.

Mitt mål är ju att komma ut i arbetsmarknaden...

Jag kan inte riktigt avgöra om jag vill ha ett jobb eller om jag vill stanna här...

Vita Villan visade sig ha stor betydelse för deltagarna. Antalet respondenter som upplevde sig vara deprimerade av att vara hemma hela dagarna var stor och därför har Vita Villan betytt mycket för individen och dennes psykiska hälsa. Vita Villan ansågs ha en avgörande roll i individens utveckling och beröms för att ha hjälpt individen att hitta rätt väg. Tveksamheten var stor kring huruvida individen hade varit där han eller hon är idag utan Vita Villans hjälp och stöd.

Jag tror inte jag hade kunnat klara mig själv eller så...

Psykiska och sociala effekter

Ord som depression och rutiner var återkommande i stort sett i alla intervjuer. Många trodde att de hade varit deprimerade, att de bara skulle ha legat hemma och mått dåligt om de inte hade varit med i Vita Villan. Vita Villan var ett sätt att komma ifrån tristessen och meningslösheten.

... att man bara finns i onödan liksom.

Rutin har varit ett återkommande exempel på vad projektet gett individen. Deltagarna saknade rutiner och motivation till att söka jobb innan de kom till Vita Villan. Det var dock något som Vita Villan bidragit till att förändra. Deltagarna uppskattade Vita Villan eftersom de fått något att göra när de är där. Varje morgon hade de ett ansvar att gå upp och komma i tid. Det

uppskattades att ha en sysselsättning och någonstans att gå varje dag. Rutinerna bidrog till en känsla av att ha en uppgift att fullfölja.

Jag bara åh jag har någonting att göra typ. Det var som en lättnad liksom

Eller jag var ju arbetslös här med hehe men jag hade ju något att göra i alla fall. Man för rutin man ska va här klockan 8, söka jobb sen är det aktiviteter. Så då har man nåt att göra istället för att ligga hemma och sova och må dåligt. Det tycker jag är bra

Situationen som arbetslös upplevdes som svår och jobbig. Känslan av att inte bidra med någonting, hopplösheten över att aldrig få något jobb och den dåliga responsen på alla CV som skickats ut, påverkade den psykiska hälsan och viljan att orka fortsätta söka jobb. Det hade lett till att de inte vågade hoppas för mycket på ett jobb längre då det skulle leda till en ännu större besvikelse. Denna situation påverkade respondenterna negativt och situationen upplevdes som ännu svårare. Deltagarna upplevde hopplöshet och minskad motivation.

... och ju mer jobb man sökte så fick man ge upp hoppet att det snart skulle komma någonting. De va ingen som svara. Man fick inga svar. Då blev man bara deppig.

Just nu känns bara allt svårt faktiskt. Det känns riktigt hopplöst faktiskt.

Man kände sig att man inte var riktigt värd någonting eller värdig

... hur ska man säga orättvist eller alltså typ jag känner ju att jag borde ha fått jobb nu och det liksom är jag har gjort allt som jag kan liksom för att få ett jobb

Det sociala umgänget hade stor betydelse för respondenternas välmående. Det ansågs viktigt att ha daglig kontakt med andra människor. I förhållande till att sitta hemma för sig själv och söka jobb upplevdes den kontakten som mycket givande. Att träffa nya människor till följd av projektet sågs som positivt och givande.

... man får socialt umgänge istället för att bara sitta hemma tycker jag att man har alltid dagrutiner att hälsa på folk liksom och snacka skit med något liksom, det är ju inte bara det där söka jobb söka jobb hela tiden

... fördelarna är väl som jag sagt sysselsättning, umgänge och kamratskap, träffa nya människor alltså jag har ju fått jättemånga nya kompisar...

Någon upplevde ett starkt socialt stöd från gruppen vilket var viktigt för välmåendet då det upplevdes psykiskt jobbigt att gå hemma själv. Socialt stöd är dock inget alla har upplevt då andra ansåg att gruppen inte har haft någon betydelse för deras mående.

Några av respondenterna hade eller hade haft en praktikplats. Praktikplatserna upplevdes som viktiga och att de skulle komma att leda någonstans, förhoppningsvis till en anställning. Praktikplatserna hade gett respondenterna ett hopp och tro på framtiden. Många som inte hade någon praktikplats ville komma ut och praktisera då de hoppades att det skulle kunna leda till jobb. Om inte annat leder det till referenser och erfarenhet.

... det kan ju vara så att man får praktikplats och börjar jobba där sen...

Alla ville dock inte ha en praktikplats utan kämpade hellre för att få en anställning. De ansåg att praktik inte kändes meningsfullt utan anställning var det enda som räknades. Det upplevdes inte vara värt att ha praktik, att jobba för så lite pengar. De olika upplevelserna varierade beroende av vad respondenterna hade för tidigare arbetslivserfarenhet.

Det hade ju funkat med praktik för min del men jag vill ju hellre ha en provanställning. Går man till exempel som dom som är här får ju inte så mycket i månaden och går ut på praktik med dom pengarna det känns inte så...

Samhälleliga faktorer

Omgivningens uppfattningar om projektet påverkade deltagarna. Det fanns en bild av Vita Villan i samhället som upplevdes som negativ. Orsaken till detta var att Vita Villan är till för arbetslösa ungdomar och omgivningen upplevde de arbetslösa som ett ekonomiskt problem i samhället. Det upplevdes också att människor har en uppfattning om att det är en viss typ av människor som blir arbetslösa. Detta utlöste en känsla av skam, de kände sig utsatta och att börja gå till Vita Villan kunde till en början upplevas som jobbigt. Denna känsla ändrades dock med tiden.

... jag vet vad det är för några losers som går där liksom det är bara såna som inte får jobb eller såna som är troublemakers eller såhär tänkte jag sen när jag väl kommit och det såg väl ganska okej ut och såhär och så tänkte jag att jag kan ju prova så jag har någonting att göra i alla fall sen så tyckte jag att alla var jättetrevliga och sen så stannade jag /.../ folk har sina fördomar om Vita Villan men så länge jag känner att jag mår bra så skiter jag i vad alla andra säger

Lågkonjunkturen nämndes i flera sammanhang och den var enligt respondenterna orsak till den svåra arbetsmarknadssituationen. En del trodde att det kommer ordna upp sig så fort samhällets ekonomiska situation förbättras. Respondenterna lade därmed stort ansvar på samhället och tilltro till att deras situation kommer förbättras när den ekonomiska situationen i samhället förbättras. Det innebar att de upplevde att de själva inte kunde göra så mycket för att förbättra situationen. De hade svag tilltro till den egna förmågan. De såg dock positivt på möjligheten att få jobb om den ekonomiska situationen vänder.

Så om det vänder så har jag ju ganska stora möjligheter och få nästan vad som helst...

En del ansåg att samhället har ett ansvar att arbeta hårdare för ungdomar och för att förbättra deras arbetssituation. De upplevde att samhällets pengar prioriteras fel och därmed missgynnar ungdomar. Pengar som lades på att utsmycka utemiljön i kommunen borde istället satsas på att skapa sysselsättning för arbetslösa unga. Ansvaret att få ut unga arbetslösa på arbetsmarknaden och att sysselsätta dem, låg hos kommunen. Samtidigt visar det att de ansåg att situationen var svår att påverka mer på egen hand.

Jag tycker att kommunen eller diverse organisationer inte gör någonting riktigt åt det /.../ Det hade de kunnat lägga ut pengar till att hjälpa ungdomar till att få ett jobb till exempel, tycker jag.

Handledning

Handledarna hade i stor utsträckning betydelse för respondenterna. Deras roll var att motivera och stötta dem till att söka jobb. Flera av respondenterna upplevde att handledningen hade lett till att de vågade framhäva det de var bra på. Handledarna skulle finnas till hands när deltagarna behövde hjälp i sitt arbetssökande. Det stödet upplevde respondenterna att de fått. Vissa ansåg dock att handledarna borde vara mer auktoritära eftersom deltagandet i projektet då skulle upplevas som mer seriöst.

... dom har stöttat mig och gett mig olika förslag och peppat mig till allting...

De har stärkt mig som person också jag tror mig på mig själv tar för mig mer.

De blir mer som en kompis eller så. Jag tycker de borde sätta lite regler, vad det nu kan vara, de är lite för snälla.

Handledarna spelade en viktig roll för deltagarna även i andra sammanhang. Respondenterna upplevde att de fått hjälp med frågor som rör privatlivet. Det kunde handla om allt från vägledning i hur viktiga papper ska fyllas i, till hjälp att göra en plan för privatekonomin. Handledarna blev en trygg vuxen att vända sig till för hjälp och stöd eller helt enkelt bara för att prata. Respondenterna beskrev handledarna som lyhörda och uppmärksamma och kände tillit till dem vilket hade stärkt deltagarna och därmed förbättrat deras situation.

Nämen alltså man behöver hjälp och råd och fråga dom och man kan fråga dom om vad som helst liksom och så så har man papper och sånt som man ska fylla i till socialen och dom vet hur man gör så då frågar man typ X på Vita Villan och så hjälper de en och så hur man ska skriva

Respondenterna kände förtroende till handledarna och deras kunskaper. De ansåg att handledarna hade mycket livserfarenhet som de bidrog med vilket gjorde att deltagarna lyssnade mycket på handledarna, kände tilltro till det de sa och förmedlade vilket därmed ledde till att de kunde ta det till sig. Respondenterna upplevde även att handledarna visste hur ett bra CV skulle se ut och att de hade erfarenhet av att coacha andra att söka jobb. Att handledarna själva hade stor erfarenhet av just jobsökande upplevdes som positivt. Deltagarna kände att de fick stöd hela vägen från att skriva CV till anställning. De upplevde även att de fick hjälp att kolla upp företag där deltagarna blivit erbjudna anställningsintervjuer, för att ta reda på vad det är för företag. Det upplevdes som en extra trygghet och var något som de ansåg att de själva inte skulle ha kunnat göra.

Dom har ju ganska mycket erfarenhet av just sådana här saker att söka jobb och sådana grejer dom vet hur vi skriver ett CV hur vi söker jobb vart vi hittar jobben till exempel. Det finns ju så många sidor dom vet ju massvis med sidor.

Det finns ett telemarketing företag i Borås som är bluffföretag ungefär och då kollar dom upp om dom är om det är bra företag att börja arbeta på om det är ett seriöst jobb och så...

... de är ju jobbcoacher liksom

Deltagarna förlitade sig på handledarnas coachande kunskaper och lade ett stort ansvar på handledarna. De uttryckte att det var handledarnas ansvar att stärka och driva individen

närmare sina mål. Samtidigt sa majoriteten av respondenterna att ansvaret för den egna situationen låg hos den enskilde individen. Resultatet var alltså tvetydigt.

Tekniskt sätt så har de [handledarna] inte så jättemycket ansvar enligt mig.

Det är ju så att vi är ju här på Vita Villan för att de ska stärka individen och så och de pushar oss att söka jobb och så men jag själv tar ju söker jobb och vill ut i arbete och så. Det är väl det jag gör mitt helt enkelt.

Konstruktiv kritik

På frågan om vad som kunde förbättras framkom fler enskilda samtal för personlig coaching. Det efterfrågades även mer individuellt stöd överlag, för att få nya idéer och uppslag till arbete eller utbildning. Respondenterna önskade att projektet skulle vara mer anpassat efter individens specifika behov, genom till exempel personlig coaching, vilket då skulle kunna leda till att de utvecklades ytterligare. Genom att deltagarna ansåg att handledarna kunde hitta utbildningar eller alternativa vägar lade de en del av ansvaret utanför det egna ansvaret.

Ja då kanske de har några idéer eller planer på vad man kan göra de kanske har kommit på de kanske har letat upp någon utbildning eller så

Respondenterna sökte minst fem jobb i veckan. Enligt en del var inte alltid det fanns fem relevanta jobb att söka vilket innebar att de sökte jobb de inte var behöriga till, så som advokat och läkare. Det var dock inte alla som sökte den typen av jobb då de ansåg att det fanns andra mer relevanta jobb att söka. Bristen på jobb att söka gjorde att det fanns tankar kring hur många sökta jobb som borde krävas istället för det kravet som fanns. Respondenterna upplevde att det skulle kännas bättre om kravet fokuserade mer på seriöst sökta jobb än på antalet. Deltagarna trodde dock inte att de skulle söka lika många jobb om kravet sänktes och då skulle chanserna till att få jobb minska.

Skippa det kravet på att man ska ha fem sökta jobb, det är bättre att man har ett seriöst sökt jobb än fem oseriösa jobb

Respondenterna upplevde att det lätt blev långtråkigt på Vita Villan. De ansåg att det var en stor nackdel och att det skulle vara relativt enkelt att åtgärda. Det efterlystes mer sysselsättning bland annat i form av fler aktiviteter, så som tipspromenad och studiebesök. Förmiddagspromenad ansågs som ett sätt att berika dagen och minska tristessen. Andra upplevde dock det som positivt och kände sig tillfreds med situationen.

Det är ju här jag kopplar av...

Till exempel på morgonen då alla har sökt ett jobb då kanske klockan är nio när alla har sökt varsitt jobb då finns det ju inget att göra direkt mer än att sitta på nätet, skoja runt, spela kort, läsa bok... Emellan den tiden nio och tre kanske man skulle göra något annat istället för att sitta och leka till exempel /.../ Så jag tycker dom borde sätta någonting där emellan man kan göra nåt...

Alltså inte bara sitta här inne det blir ju tråkigt i längden också...

Tiden på Vita Villan upplevdes som slapp och den kändes inte tillräckligt meningsfull. Den mer fria attityden ansågs dock även som positiv. Det innebar låga krav och blev därmed inte för påfrestande för deltagarna. Situationen medförde även stort eget ansvar då ansvaret för aktivering och struktur till viss del lades på individen.

... det är inte som ett jobb och det är inte heller som en slapp fritidsgård utan det är någonstans där mitemellan

... vuxendagis kallar jag det för

Överlag var dock respondenterna nöjda med projektet. De var glada över att ha fått möjlighet att delta i Vita Villan då de har fått mycket hjälp och stöd. De ansåg att alla arbetslösa borde få chans att delta i den typen projekt.

Det är inte alla som har den möjligheten men jag tycker faktiskt att alla borde få den möjligheten att kunna ha då folk som puttar ut en för att få det liksom.

Individens utveckling och lärande

Samtliga respondenter pratade om att de har lärt sig att skriva CV. Många var positiva till den nya kunskapen och det upplevdes som en viktig del av projektet då det sågs som en investering för framtiden, en kunskap som kan plockas fram vid behov. Respondenterna sa att det var något som de inte hade kunnat sen tidigare och de hade inte vetat hur de skulle göra för att lösa det på egen hand medan andra mest såg det som ett bra tillfälle att få lite nya tips och idéer när det gällde att skriva CV.

Det är a och o där [CV]

På Vita Villan hade deltagarna getts möjlighet att förbättra sina kunskaper kring att uttrycka sig när de sökte jobb, såväl muntligt som skriftligt. Att kunna uttrycka sig både i sitt CV och på en anställningsintervju ansågs vara mycket viktigt och därför tolkas det som en viktig byggsten i individens utveckling då chanserna till en anställning ökar i takt med denna utveckling. Det var inte bara chansen att lära sig uttrycka sig som erbjöds i projektet utan även andra sociala förmågor som kunde vara användbara i jobbsammanhang. Bland annat nämndes gruppdynamik och samarbete som något som hade utvecklats individens sociala kompetens. Denna utveckling var tack vare gruppvövningar, diskussioner och socialt umgänge där respondenterna lärde sig kompromissa och ta del av andras tankar. Även handledarna hade haft stor inverkan på utvecklingen.

... jag har lärt mig bemötande...

... ett bra sätt att träffa människor på och lära sig prata och så man kan träna på anställningsintervjuer

Jag har lärt mig att fungera bättre i grupp

På Vita Villan lades det stor vikt vid individens eget ansvar och det upplevdes som utvecklande. Det egna ansvaret bidrog till mognad och det uppfattades som ett sätt att kunna påverka sin situation. Viljan och motivationen till att söka jobb ökade samtidigt som det egna ansvaret indirekt ökade chanserna att få ett jobb. Därmed ökade även chansen till utveckling

(genom nytt jobb). Individens eget ansvar innebar också att hålla rutiner vilket upplevdes vara viktigt för att upprätthålla goda vanor vilket i sin tur underlättar i framtida arbeten. Rutiner kunde ses som förberedande inför arbetslivet och det ansågs ge struktur i vardagen. Respondenterna uttryckte att det var deras eget ansvar att närvara varje dag samt att hålla tiderna som angivits. Om tiderna inte följdes så var det inte någon som ringde efter dem och bad dem komma utan denna skyldighet upplevdes ligga hos varje enskild deltagare.

Jag tycker det är bra att alla har eget ansvar. Man växer, man blir vuxen av det alltså man kan tänka mer...

... man vänder tillbaka dygnet och lever som vanligt.

Deltagarna hade möjlighet att prova på arbete genom Fixarhjälpen. Det innebar att deltagarna utförde tjänster, mot en mindre summa pengar som gick till projektet, hos äldre som inte kunde klara sysslorna själva. Hjälpen som erbjöds var alltifrån gräsklippning till fönsterputsning etc. Fixarhjälpen sågs som förberedande inför arbetslivet då det både gav sysselsättning och erfarenhet av att arbeta. Denna sysselsättning motiverade respondenterna och uppfattades som mycket meningsfull i dubbel bemärkelse. Dels för att de fick möjlighet att hjälpa de äldre och dels för att de fick komma ifrån Vita Villan för en stund och utföra praktiskt arbete. Att få utföra praktiskt arbete, både i form av Fixarhjälpen och genom praktikplatser, upplevdes som positivt då det gav referenser och erfarenhet som bidrog till individens utveckling.

Man får ju ändå känna på hur det är att arbeta än om man bara sitter och söker.

... men just nu jobbar jag bara för att få erfarenhet.

Bland deltagarna på Vita Villan fanns det delade meningar om huruvida projektet medförde ett lärande hos individerna. För att lärande skulle vara så effektivt som möjligt var en förutsättning att individen mådde bra och att lärandet var roligt. Vissa upplevde att de hade lärt sig mycket medan andra dock ansåg motsatsen och att det var något som borde förbättras. Vid en förändring skulle motivationen öka hos dem som inte upplevde något större lärande. Praktiska övningar, praktik eller praktiska ansvarsområden upplevdes vara det som i första hand främjade lärande.

Alltså vet inte det är väl när man gör något roligt samtidigt när man lär sig. Jag hatar när någon bara sitter där och pratar och pratar och pratar man orkar inte ens lyssna. Alltså gör någonting roligt för att få oss och förstå det är väldigt viktigt /.../ Få oss att göra någonting roligt.

Ja det är ju så när man får känna hur det är och prova på det för det är endast på det sättet jag anser att jag kan lära mig det om jag utför det. /.../ Så att utöva det är det bästa definitivt tycker jag.

... vi gör inte något jag inte har gjort innan /.../ vi sitter vid datorn liksom, det är inte direkt så att man lär sig något av det

Som ung arbetslös upplevdes möjligheterna till jobb som små på grund av diverse olika faktorer. Arbetslösheten tvingade dock respondenterna att vidga sina sökområden. Vita Villan hade bidragit med att utveckla individens tankar till olika utvägar från arbetslösheten, såsom studier och andra typer av jobb som tidigare inte varit aktuella att söka. Vita Villan upplevdes hjälpa till att komma i kontakt med möjliga framtida yrkesområden genom anställning, studier

eller praktikplats och vissa sa sig ha kommit på vad de ville göra tack vare Vita Villan. Nya insikter kring jobb och utbildning sågs som en av få positiva sidor av arbetslösheten.

... man kommer i kontakt med sånt som man inte vanligtvis kommer i kontakt med kanske alltså såna arbetsuppgifter /.../ men nu fick man ju bredda sig eftersom det inte fanns så mycket jobb runtomkring så då det var ju positivt då.

Projektet upplevdes ha lett till mognad och personlig utveckling. När en individ utsätts för motgångar, som till exempel arbetslöshet, behöver han eller hon stöd för att ta sig igenom detta. Sådant stöd leder till den personliga utvecklingen då Vita Villan upplevdes ha bidragit till en mer positiv syn på situationen och individens möjligheter att klara sig ur motgången. Projektet upplevdes också ha lett till en annan form av personlig utveckling genom att skriva CV. Respondenterna hade genom detta lärt känna sig själva bättre och samtidigt hade de lärt sig se och lyfta fram sina styrkor. Vita Villan upplevdes på flera sätt, mer eller mindre, stärka individens självkänsla och tro på sig själv.

... man växer ju alltid som människa om det liksom man utsätts för någonting att bli arbetslös är ju en sak och att sen kunna få hjälpen. Tar man till sig den så utvecklas man automatiskt... och det är viktigt både för självförtroendet och allting annat.

... hur man ska kunna ta en arbetsintervju på ett bra sätt, visa upp sig bra liksom kunna trycka på det man är bra på. För människan är ju tyvärr oftast gjord så att vi trycker inte på det som är bra vi vet det som är dåligt. Och det behöver man ju faktiskt kunna ha nån som säger att du får trycka på det här, du är bra på det här, berätta att du är bra på det här. Och det tyckte jag faktiskt Vita Villan gjorde väldigt bra...

Upplevelsen av hur projektet hade påverkat individens framtidstro var att det inte hade påverkat i någon stor utsträckning men att projektet hade lett till att deltagarna skaffat sig en reservplan inför framtiden och insett vikten av att ha en sådan. Som tidigare nämnts så hade respondenterna fått nya insikter i vad de ville arbeta med och det visar att projektet hade påverkat individernas syn på framtiden, om än på lång sikt.

Resultatsammanfattning

Resultatet visade att deltagarna uppfattade projektet med stor variation och att individens bakgrund samt tidigare erfarenheter kan ligga till grund för det. Resultatet visade dock att respondenterna till stor del var mycket nöjda med projektet. Det är emellertid svårt att säga konkret vad deltagarna hade lärt sig men det viktigaste med projektet var att de haft någonstans att gå om dagarna. Den sociala kontakten visade sig vara av stor betydelse för respondenternas välbefinnande, både i form av övriga deltagare och bland handledare. Respondenterna tillskrev handledarna stor roll i den positiva upplevelsen av projektet. Den goda kontakten och stödet hade varit nödvändig för flera av deltagarna men i resultatet framkom att deltagarna skulle kunna få ut ännu mer av projektet genom en del förbättringar med tanke på de resurser och möjligheter som finns. Bland annat skulle sysselsättning i högre grad kunnat öka känslan av meningsfullhet.

Diskussion

Resultatet visade att det allra viktigaste med Vita Villan var att det gav en sysselsättning. Respondenterna upplevde att Vita Villan uppfyllde det de saknade sen tidigare, att ha någonting att göra, daglig rutin och social kontakt. Enbart själva vistelsen på Vita Villan upplevdes stärka respondenterna. Enligt Axelsson et al. (2007) kan sysselsättning vara avgörande för hur individen upplever livskvaliteten. Eftersom respondenterna upplevde att de stärkts genom att de hade blivit mer positiva och såg nya möjligheter så överensstämmer det med Axelssons studie om att sysselsättning påverkar livskvaliteten positivt. Även den sociala delaktigheten och tillhörigheten är viktiga faktorer som kommer av sysselsättning. Det visar Mitchell et al. (2002) genom sin studie som klargör att arbete är viktigt då det ger individen en aktiv roll i samhället och därmed social delaktighet. Vistelsen på Vita Villan gav respondenterna denna form av sysselsättning och de blev en del i ett socialt sammanhang vilket stärkte individens upplevelse av sin tillvaro.

I resultatet framkom att respondenterna ansåg att deras bakgrund hade betydelse för inställning och upplevelse av projektet samt hur de tog till sig hjälpen. Det ledde till att deltagarna hade behov av olika typer av stöd. Enligt Piaget (Illeris, 2007) påverkas individens lärande av tidigare kunskap. Det innebär att även om alla deltagare i projektet exponerades på samma sätt så påverkade deras tidigare upplevelser hur de upplevde situationen. Det gjorde också att vissa lärde sig mer än andra beroende på vad de bar med sig. Även Bourdieu (1991) påpekade att individens bakgrund påverkar hur individen agerar och tar till sig situationen. Respondenterna önskade att Vita Villan skulle vara mer skraddarsydd efter den enskilda individen eftersom alla är olika på grund av olika bakgrund. En möjlighet till vidare utveckling och att öka upplevelsen av att vara närmare ett jobb är att ha mer personlig coaching och överhuvudtaget göra Vita Villan mer individanpassad.

Inom vissa områden, exempelvis angående socialt stöd, skiljde sig uppfattningarna åt mellan respondenterna. Deras olika uppfattningar kan enligt Antonovsky (2005) bero på individens känsla av sammanhang. KASAM påverkar individens sätt att se på livet och möta olika typer av motstånd. Han resonerar kring hur människor hanterar och uppfattar svårigheter i livet, som i det här fallet är arbetslöshet. Alltså kan även individens KASAM ligga till grund för hur individen upplever arbetslösheten, projektet och hur hon tar till sig hjälpen. Antonovsky hävdade att hög grad av KASAM stärker individens förmåga att uppnå välmående (a.a).

Respondenterna uppfattade till viss del att tiden på Vita Villan var slapp och kravlös. I resultatet framkom att om handledarna vore mer auktoritära så skulle det leda till att projektet upplevdes mer seriöst. Det faktum att handledarna var mer som kompisar och inte satte upp regler ledde både till att det krävdes ett eget ansvar för deltagarna och att projektet kunde upplevas som slapt. Då kraven blir för små finns risken för att individen blir antingen passiv eller avspänd beroende på känsla av kontroll över sin situation (Karasek & Theorell, 1990) och därför borde ett upplägg där deltagarna själva var med och utformade sitt deltagande i projektet vara att rekommendera. I och med det får deltagaren själv uttrycka vad individen förväntar sig av Vita Villan för största möjliga utveckling men också vilka förväntningar Vita Villan har på individen för att uppnå målen. Genom att låta individen vara med och utforma sin vistelse så skulle det bli mer individanpassat efter deltagarnas bakgrund och förmåga.

Resultatet visade att flera av deltagarna hade som målsättning att komma ifrån Vita Villan så snart som möjligt. Även om det låter som något negativt att vilja komma bort från Vita Villan

så kan det tolkas som en inre drivkraft att hitta en sysselsättning. Den typen av drivkraft skapas enligt Illeris (2007) genom psykologiska processer. Om målsättningen istället var att få ut så mycket som möjligt av tiden på Vita Villan skulle det kunnat leda till större personlig utveckling, dock skulle deltagarna då kanske bli kvar på Vita Villan istället för att komma ut i arbete. I en sådan situation skulle drivkraften riskera att försvinna och därmed även huvudsyftet med projektet som är att få ut deltagarna i sysselsättning och bli självförsörjande. Illeris (a.a) hävdar att ett läroresultat präglas utifrån huruvida individen drivs av lust och intresse eller av nödvändighet och tvång. Med Illeris ord i åtanke så vore därför individens drivkraft viktig att fokusera på i utvecklings syfte. Drivkraft är även viktig i fler sammanhang. Att komma ut i sysselsättning är viktigt då arbetslöshet i ung ålder riskerar att individen kommer efter i utvecklingen (Mitchell, Betts & Eplings, 2002). Därmed blir respondenternas egen drivkraft viktigare inte enbart för att hitta en sysselsättning utan att de annars riskerar att deras utveckling hämmas. Lång arbetslöshet ökar risken ytterligare vilket gör det önskvärt att få ut de unga i arbetslivet så snart som möjligt (a.a).

Deltagandet på Vita Villan hade lett till nya kunskaper vilka sågs som en investering för framtiden. Det lades stor vikt på att utforma ett bra CV vilket många uppskattade då de tyckte det var svårt att göra tidigare. Denna kunskap sågs som viktig inte bara just nu utan även för framtiden. Vissa upplevde också att de hade utvecklats på ett språkligt och socialt plan. Den utvecklingen ledde till lärdom över hur deltagarna skulle uttrycka sig, agera och vara lyhörd i samspelet med andra människor. Vygotskij diskuterar kring språklig utveckling (Bråten, 1998). Han hävdar att språk är ett socialt redskap för människans kommunikation och att språket utvecklas i sociala sammanhang. Respondenternas lärande och språkliga utveckling skedde i samspel med andra. Alltså kan Vita Villan ses som en social aktivitet som främjar lärande.

En positiv sida av arbetslösheten visade sig vara att hitta rätt i livet genom nya insikter. Genom att bli arbetslös och inse hur svårt det faktiskt var att få jobb så förstod många att de var tvungna att söka nya vägar.Handledarna påverkade även denna insikt genom att komma med förslag till vad deltagaren kunde vara bra på och vilken typ av arbete han eller hon kunde tänkas passa för. På det sättet kom flera av deltagarna i kontakt med yrkesområden de aldrig tidigare tänkt på, vilket kan relateras till en form av utveckling som Piaget diskuterar. När individen anpassar sig efter omvärlden och omstrukturerar sina schemata sker en ackommodativ utveckling (Illeris, 2007). Respondenternas nya insikter och anpassning efter situationen på arbetsmarknaden skulle därför kunna beskrivas som en ackommodativ utveckling.

De nya insikterna påverkade även respondenternas framtidstro på både ett positivt och ett negativt plan. Det negativa var att de insåg att de kan tvingas gå andra vägar än de önskade och drömde om. De påverkades positivt genom att det fanns många möjligheter och även att det kändes hoppfullt för dem som hittat rätt. Ett exempel var arbetspraktik som gav nya möjligheter och insikter. Praktiken ansågs fylla ut det många av respondenterna saknade, som erfarenhet, referenser och sysselsättning. Arbetspraktiken utgjorde en stor möjlighet för deltagarna att utvecklas både kunskapsmässigt och för självkänslan. Sysselsättning är en möjlighet att stärka den psykiska hälsan på lång sikt då arbetslöshet i tidig ålder har visat sig vara en riskfaktor för negativa hälsoeffekter (Hammarström & Janlert, 2002). De som inte ville ha praktik var de som redan hade arbetslivserfarenhet och därmed upplevde sig ha mindre behov av både erfarenhet och referenser. Sysselsättning borde dock ha kunnat skapa ökad meningsfullhet och personlig utveckling. I och med att projektet öppnade upp för nya insikter så kan det komma att påverka deltagarna långt efter projektet har avslutats.

Trots att många tyckte att tiden på Vita Villan kunde bli långtråkig så upplevde de att projektet skapade meningsfullhet i deras vardag. Rutiner var ett exempel vilka minskade negativa vanor, som att sova hela dagen, samtidigt som deltagarna hade en uppgift, nämligen att komma dit samma tid varje dag och spendera dagen där. De var desamma som på ett vanligt jobb och förutsatte eget ansvar. Rutinerna bidrog till en känsla av att ha en uppgift att fullfölja och det kan ses som ett sätt att skapa meningsfullhet för individen. Eget ansvar utvecklar individen som då tvingas förstå innebörden av de konsekvenser som efterföljs om individen inte tar sitt ansvar. Förståelsen för det egna ansvaret och att hålla rutiner kan därför tolkas som en typ av utveckling hos individen. Vygotskij uttryckte att individen lär i den kultur och det sociala sammanhang hon befinner sig i (Bråten, 1998). Individen uppfattar de sociala normer som finns i omgivningen och de styr individens utveckling. Därmed påbörjas en kognitiv process som gör att beteendet etableras hos individen. Det innebär att rutinerna kom att leda till utveckling hos de respondenter som tyckte det var viktigt med rutiner. Den sociala omgivningen förutsatte att individen tog sitt ansvar och därmed tillägnade hon sig detta beteende vilket innebar en utveckling.

Resultatet visade även att respondenterna ansåg, när de direkt tillfrågades, att det största ansvaret för den egna situationen låg hos dem själva. När ansvaret diskuterades i andra sammanhang så upplevde de flesta att ansvaret låg utanför individen på projektet eller samhället i övrigt. Det kan tyda på att individen vill känna eget ansvar av flera anledningar. Exempel på sådana anledningar kan vara att känna självständighet genom att ha förmåga att påverka sin situation eller för att hon uppmanas att ta eget ansvar. Förmågan att påverka kanske inte var tillräckligt stor då respondenterna upplevde att kontrollen till stor del låg utanför dem själva, med andra ord extern LOC. Rotter (1966) beskriver extern LOC som att individen inte ser att den positiva effekten kommer från henne själv utan ifrån yttre faktorer, som i det här fallet var projektet eller samhället i övrigt. Att respondenterna gav olika svar angående ansvaret visar att uppfattningen varierade beroende på sammanhang. Rotter (a.a) förklarar en sådan beteendeväxling med att människan använder det beteende eller den åsikt som individen tror kommer att ge önskad respons från omgivningen. Beteendeväxlingen kan också bero på brist på self-efficacy. Om de hade upplevt att ansvaret låg hos dem själva så hade det inneburit att de trodde på sin egen förmåga att hantera ansvaret. Nu visade resultatet istället att de lade en del av ansvaret på handledarna vilket kan tolkas som brist på tro på sin egen förmåga. Det bekräftar Bandura (1997) då han säger att om individen upplever sig ha kontroll över situationen så tror hon också på sin egen förmåga. Det innebär alltså att individerna inte upplevde tillräckligt med kontroll och därför istället la ansvaret på handledarna.

Deltagarna hade en del konkreta förslag på hur projektet kunde förbättras. Det handlade bland annat om ökad sysselsättning för att tiden på Vita Villan skulle kännas mer meningsfull. Att det efterfrågades mer aktivering tyder på en vilja att utvecklas hos respondenterna. Frågan är vem som bär ansvaret för en sådan förändring. Om individen bär ansvaret skulle det innebära ökad delaktighet i projektet och för den egna situationen medan handledarnas roll var att främja deltagarnas utveckling och stötta till förutsättningar till självförsörjning. Att se till att tiden på Vita Villan utnyttjades kan alltså ses som ett delat ansvar. En annan aspekt är att om individen tog vara på tiden på Vita Villan så tog hon dessutom ansvar för sin utveckling. Det kan ha inneburit att individens interna LOC var stark eftersom hon tog ansvar för sin utveckling vilket ökade chansen för att uppleva sig ha kontroll över sin situation. Även det faktum att effekten då kommer utifrån individens egen insats påverkar hennes LOC (Rotter, 1966). När det gäller jobbsökande så visar resultatet att respondenterna tog olika stort ansvar för sin situation. Vissa sökte jobb de ansåg var relevanta för deras erfarenhet medan andra

sökte mindre relevanta jobb för att komma upp i sina fem sökta jobb per vecka. Respondenternas skillnader i ansvarstagande kan bero på att de upplever olika LOC. De som sökte relevanta jobb kan ha upplevt starkare intern LOC än den gruppen som sökte mindre relevanta jobb. Brist på intern LOC kan i detta fall bero på att de tappat hoppet eller att de helt enkelt inte tror att de har förmåga att göra något åt sin situation.

I resultatet framkom att det sociala stödet, från både gruppen och handledarna, var av stor vikt för respondenternas välmående och utveckling. Det var dock inte något som alla upplevde utan vissa ansåg istället att det sociala stödet inte spelade någon roll. Skillnaden är intressant då de befann sig i samma sociala sammanhang där vissa visade ett behov av det sociala stödet genom att ta till sig det och uppleva det som viktigt. Frågan är om det inte fanns behov av det sociala stödet hos de övriga eller om de inte upplevde att det fanns där och därmed inte tog det till sig. En möjlighet är att deras behov av socialt stöd uppfylls på annat håll genom stöd från till exempel familj eller vänner. Cimarolli och Wang (2006) diskuterar dock att anställda personer upplever sig ha mer socialt stöd, vilket författarna tror kan bero på att de anställda ofta har ett större kontaktnät jämfört med arbetslösa. Därför är det av vikt att arbetslösa personer får extra socialt stöd, som vissa av respondenterna upplever sig ha fått genom projektet. Socialt stöd har visat sig ha flera positiva effekter på hälsan (Eisele, 2003). Hur det sociala stödet påverkar hälsan är beroende av hur det upplevs och vilka behov individen har av det. Individens upplevelse och behov av det sociala stödet är beroende av graden av det stöd hon har.

Flera av respondenterna upplevde sig vara deprimerade då de var arbetslösa utan sysselsättning, alltså innan de deltog i Vita Villan. De kände i flera fall hopplöshet. Den psykiska hälsan påverkas alltså i negativ riktning när delaktighet och inflytande uteblir. I Folkhälsorapporten (Socialstyrelsen, 2009) framgår det att ungas psykiska hälsa har försämrats under 2000-talet och en orsak tros vara att ungdomsarbetslösheten har ökat. Det sambandet kan även relateras till det nationella folkhälsomålet (Socialdepartementet, 2008) som beskriver att delaktighet och inflytande samt ekonomiska förutsättningar har ett starkt samband med hälsa. Respondenterna berättade hur mycket deltagandet i Vita Villan hade gjort för deras välmående. Att ha haft någonstans att gå om dagarna, att ha haft en anledning att gå upp på morgonen och att ha träffat andra människor var mycket uppskattat. Axelsson et al. (2007) beskriver skillnader i känsla av livskvalitet bland arbetslösa ungdomar och ungdomar med anställning. I deras studie fanns en signifikant skillnad då ungdomar med anställning i större utsträckning upplevde högre livskvalitet än de arbetslösa ungdomarna.

Den upplevda hopplösheten bland deltagarna kan tolkas som ett hinder för motivation. Respondenterna upplevde att de hade gjort allt de kunde för att förbättra situationen och för att få ett jobb vilket skulle kunna ha påverkat individens motivation. Beroende på individens inställning skulle det dock kunna ge motsatt effekt och ge individen en känsla av att hon var tvungen att jobba ännu hårdare för att få ett jobb vilket resultatet också visat, om än i liten skala. Individens inställning låg alltså till grund för hur individen uppfattade situationen och det visar även olika copingstrategier som beskriver varför vissa individer har lättare att tackla och hantera påfrestande situationer än andra (Eisele, 2003). Det fanns respondenter som tyckte det var svårt att upprätthålla humör och motivation när andra lyckades och inte de själva. Det kan tolkas som en känsla av misslyckande och därmed brist på coping.

Vissa respondenter upplevde skamkänslor som arbetslös. De upplevde att det fanns en negativ uppfattning om Vita Villan i samhället vilket gjorde att respondenterna kände sig stigmatiserade. Det riskerade att påverka deltagarnas självkänsla negativt. Ekonomi-skam-

modellen beskriver risken för ohälsa i relation till arbetslöshet. Den ekonomiska påfrestningen tillsammans med skamkänslor är en riskfaktor (Jönsson & Starrin, 2000). Arbetslösheten riskerar att mynna ut i sociala konsekvenser likväl som ekonomiska problem. Dilemmat framställs även i det första folkhälsoområdet. Om delaktighet uteblir riskerar den arbetslösa psykisk ohälsa och att hamna i utanförskap (Socialdepartementet, 2008).

Ett av Vita Villans syften var att stärka individens självkänsla vilket är en viktig faktor för god hälsa. Resultatet visar att respondenterna hade lärt sig lyfta fram sina bra egenskaper och tro på sig själva. Bandura (1997) hävdar att om individen tror på att hon kommer klara situationen så är chansen stor att hon faktiskt kommer att klara den. Om individen inte tror att hon kommer klara av att hantera situationen så kommer hon antagligen inte göra det heller. Han diskuterar även att hög tro på sin egen förmåga hade ett samband med bättre hälsa. Banduras teori visar därför hur viktigt det är att arbeta med att stärka individernas självkänsla vilket Vita Villan verkar ha lyckats bra med.

Även om respondenterna upplevde att de hade utvecklats och att deras situation hade främjats under tiden på Vita Villan så är det svårt att veta hur de hade upplevt sin situation om de inte hade deltagit i projektet. Det är alltså svårt att med säkerhet uttala sig om orsak och verkan. Hur respondenterna upplevt sin situation idag om de inte hade varit med i projektet vet vi inte. Vi vet heller inget om vad som hade hänt i respondenternas liv i övrigt under perioden de deltagit i projektet. Det kan alltså ha funnits andra orsaker till utvecklingen då människan, enligt Bandura (1977), ständigt utvecklas i det sociala sammanhang hon befinner sig i. Många av respondenterna sa att de bara hade legat hemma om de inte hade haft Vita Villan att gå till vilket i så fall kanske inte hade lett till utveckling. Det är trots allt respondenternas egna upplevelser som legat i fokus under denna uppsats. Det innebär att det är just deras upplevelser som resultatet i denna studie bygger på och det är därför inte någon garanti för hur det faktiskt är. I och med att det är individens upplevelser av sin situation som i första hand påverkar henne så är det just upplevelserna som är viktiga för hennes välmående. Det vore intressant att undersöka de långsiktiga effekterna av projektet för att få en tydligare bild av orsak och verkan.

Metoddiskussion

Studien genomfördes med kvalitativ metod för att svara på respondenternas upplevelser av hur de hade påverkats till följd av projektet. Det gav en djupare förståelse för resultatet och metoden var bäst lämpad för att besvara studiens syfte. En kvantitativ studie hade istället kunnat visa på de mer generella effekterna av projektet, dock gjorde det låga deltagarantalet i projektet att en kvantitativ studie inte var möjlig.

Eftersom att det var svårt att ordna en användbar lokal genomfördes alla intervjuer förutom en, i Vita Villans lokaler på dagtid. Det var ett naturligt val då flera av respondenterna redan befann sig där och därmed inte behövde avsätta tid för att ta sig till intervjun. Valet att genomföra intervjuerna på Vita Villan kan ha lett till att respondenterna upplevde att de inte var lojala projektet genom att diskutera Vita Villan inför oss. Resultatet kan därför ha påverkats då respondenterna kan ha hämmats av platsen för intervjuerna. Om intervjuerna genomförts på neutral mark kanske det hade känts mer fritt fram för deltagarna att framföra sina mer kritiska röster till projektet. Samtidigt kan lokalen, som vi genomförde intervjuerna i, ha inneburit att respondenterna kände sig trygga i en bekant miljö. Det fanns dock en risk för att de skulle uppleva en känsla av underlägsenhet då två studenter från högskolan kom och

ville undersöka dem som en riskgrupp för ohälsa. Den risken kan ha minskats i och med att vi kom till dem istället för tvärtom. Vi hade även diskuterat och tänkt igenom vårt förhållningssätt för att inte verka nedvärderande eller inge en känsla av statusskillnad.

Under analysen upplevde vi att intervjuguiden begränsade oss och att den kunde ha varit mindre strukturerad. När intervjuguiden utformades var vi rädda för att vi skulle missa något viktigt. Sådär i efterhand hade vi önskat en intervjuguide som mer hade varit en påminnelse av de ämnen som skulle beröras. En sådan intervjuguide hade kanske lett till ett friare och mindre styrande samtal. Vi upplevde dock att det var svårt att ställa rätt följdfrågor och har i efterhand saknat vissa förklaringar och utläggningar av respondenterna. Hade vi utvecklat följdfrågor under intervjuerna hade vi kunnat få en ännu djupare analys. I och med att vi följde vår intervjuguide så ledde det till att intervjuerna blev mer strukturerade än planerat. Intervjuerna flöt ändå på bra och det kändes många gånger som ett förtroligt samtal. Vår intervjuguide gav ändå en relativt djup inblick i respondenternas upplevelser av projektet och besvarade därmed syftet med studien.

Det faktum att vi befann oss på Vita Villan kan ha underlättat analysarbetet då det gav en djupare inblick i och förståelse för projektet. Bara det att vi samverkade med dem i deras miljö fick oss att få en djupare förståelse för vad de pratade om och varför, hur de menade osv. Det kan dock ha styrt vår tolkning av resultatet eftersom våra observationer kan ha inverkat.

Analysen av det insamlade materialet gjordes inte var för sig utan analysen utfördes gemensamt. Studiens resultat hade möjligen varit mer trovärdigt om två skilda analyser hade genomförts för att sedan sammanställas till en analys. Det hade kunnat ge en mer utvecklad analys då de enskilda analyserna inledningsvis inte hade påverkat varandra. Däremot har vi under analysen diskuterat alla tolkningar gemensamt och anser därför att resultatet inte borde ha skiljt sig allt för mycket mot det som presenteras i uppsatsen. Den djupa diskussionen kan även ha lett till en djupare tolkning och förståelse.

Det hade varit intressant att komplettera den här studien med en observationsstudie. Vid analysen av resultatet återkom vi vid flera tillfällen till händelser eller agerande som vi observerat under den tiden vi befann oss på Vita Villan. Det fanns flera intressanta observationer som hade berikat resultatet, exempelvis samspelet mellan deltagarna och handledarna. Därför anser vi att det hade varit intressant att göra en studie med både observation och intervjuer. Även att genomföra en studie en tid efter det att deltagaren slutat i projektet hade varit intressant. Vi hade kanske kunnat få en annan bild av vad projektet faktiskt bidragit till och hur det har påverkat deltagarna då de hade fått distans till tiden på Vita Villan. De är även möjligt att en del kritik inte kommer fram under tiden de är med i projektet då de känner lojalitet till projektet där de befinner sig dagligen. Det kan även innebära att fler positiva effekter kommer fram då situationen individen befinner sig i kanske känns mer hoppfull på grund av att de fått sysselsättning och gått vidare.

Konklusion

Resultatet visade att projekt som Vita Villan kan vara viktiga att satsa på eftersom projektet förde med sig mycket positivt för deltagarna. Deltagandet hade lett till nya kunskaper och det hade främjat tron på den egna förmågan vilket även kan leda till att individen påverkas på

lång sikt. Det deltagarna burit med sig ur projektet blir betydelsefullt för individens eventuella motgångar i framtiden och det leder till en positivare framtidssyn.

Det viktigaste resultatet visade på att det var själva sysselsättningen som var mest betydelsefull och inte vilken typ av aktiviteter som genomförts, vilket till en början var vår uppfattning. Studien visade att den här typen av arbete upplevs ha positiva effekter för hälsan och deltagarnas utveckling, men att det går att utveckla insatsen genom mer individanpassning och genom att utnyttja befintliga resurser bättre. Tiden på Vita Villan skulle kunna utnyttjas mer genom att både handledarnas och deltagarnas kapacitet tas tillvara i större utsträckning. Individens eget ansvarstagande kan främjas genom att arbeta mer motiverande och att uppmana till aktivering för att ta till vara på varje deltagares resurser. Ett exempel kan vara att planera och organisera aktiviteter för kommunens invånare eller specifika grupper som pensionärer eller skolklasser. Det skulle utveckla individens självkänsla genom att hon själv får ta större ansvar och bidra med något samtidigt som individen får chans att visa framfötterna och marknadsföra sig själv. Vita Villan samarbetar redan med vissa utomstående aktörer. Det samarbetet kan dock utvecklas för att gynna både Vita Villans deltagare men även aktörernas verksamhet. Även fler samarbetspartners skulle kunna utöka deltagarnas kontaktnät och erfarenheter samt vidga deras valmöjligheter. Dessa åtgärder kan främja deltagarnas hälsa då de skulle bli mer delaktiga i samhället.

Det finns dock inte tillräckligt med studier som visar hur den här typen av hälsofrämjande arbetet ska se ut för att ge största positiva effekt. Därför är det viktigt att fler studier genomförs om arbetsmarknadspolitiska projekt och dess effekter. Viktiga frågor att ställa är om projekten faktiskt leder till förbättrad hälsa och att fler får jobb. Det krävs vidare studier för att kvalitetssäkra denna typ av satsningar samt kartlägga vilka effekter som uppstår. Evidens för de effekter som uppstår kan användas som argument för varför den här typen av arbete är viktig för samhället, men även för individen, både på lång och kort sikt. Trots att mer evidens behövs så har den här studien ändå visat att projektet Vita Villan upplevs som värdefullt för individen och därmed även är betydande för samhället, genom exempelvis minskad psykisk ohälsa. Det talar för att det kan vara värt att satsa på den här typen av projekt trots att det inte finns tillräckligt med studier i ämnet. Den här studien kan förhoppningsvis öppna upp för liknande satsningar och därmed stödja fler unga arbetssökande på vägen mot självförsörjning.

Även om arbetslösheten ses som ett stort problem i samhället så behöver den inte innebära ett hälsoproblem för den enskilde individen. En av respondenterna uttryckte det förhållandet på ett talande sätt vilket även får avsluta denna uppsats;

Jo men jag mår la bra jag är arbetssökande jag är inte sjuk

Referenser

- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behavior*. Maidenhead: Open University Press
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur
- Arbetsmarknadsdepartementet (2007). *Förordning (2007:813) om jobbgaranti för ungdomar*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet
- Arbetsmarknadsdepartementet (2008). *En jobbgaranti för ungdomar*. Departementsserie 2008:64. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet
- Arbetsförmedlingen (2010a). *Månadsstatistik*. (Elektronisk). Tillgänglig: http://mstatkommun.arbetsformedlingen.se/default.aspx?p=arb&s=tot&v=&k=&qv_file=1002_mstat_zfp [läst 2010-03-17]
- Arbetsförmedlingen (2010b). *Jobbgaranti för ungdomar*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.arbetsformedlingen.se/go.aspx?A=76353> [läst 2010-03-02]
- Askheim, O. och Starrin, B. (2007). *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups
- Axelsson, L., Andersson, I., Edén, L. & Ejlertsson, G. (2007). Inequalities of quality of life in unemployed young adults: A population-based questionnaire study. *International Journal for Equity in Health*, 6:1, 1-9
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New Jersey: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational psychologist*, 28, 117-148
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company
- Bandura, A., Bakbaranelli, C., Capraba, G. & Pastorelli, C. (1996). Multifaceted Impact of Self-Efficacy Beliefs on Academic Functioning. *Child Development*, 67, 1206-1222
- Beard, R. (1969). *Piagets utvecklingspsykologi – en översikt*. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Bourdieu, P. (1991). *Kultur och kritik*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Bråten, I. (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur
- Cimarolli, V. & Wang, S. (2006). Differences in Social Support Among Employed and Unemployed Adults Who Are Visually Impaired. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 100, 545-556
- Eisele, P. (2003). *Experimentell och tillämpad socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur

- Hammarström, A. & Janlert, U. (2002) Early unemployment can contribute to adult health problems: results from a longitudinal study of school leavers. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 56, 624-630
- Illeris, K. (2007). *Lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Janlert, U. (2000). *Folkhälsovetenskapligt lexikon*. Stockholm: Natur och kultur
- Jönsson, L. & Starrin, B. (2000). Ekonomi-skam modellen och reaktioner på arbetslöshet. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3, 267-284
- Karasek, R. & Theorell, T. (1990). *Healthy work: stress, productivity and the reconstruction of working life*. New York: Basic Books
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lager, A. & Bremberg, S. (2009). Association between labour market trends and trends in young people's mental health in ten European countries 1983-2005. *BMC Public Health*, 9:325, 1-6
- Legerski, E., Cornwall, M. & O'Neill, B. (2006). Changing Locus of Control: Steelworkers adjusting to forced unemployment. *Social forces*, 84, 1521-1537
- Medin, J. & Alexandersson, K. (2000). *Begreppen hälsa och hälsofrämjande – en litteraturstudie*. Lund: Studentlitteratur
- Mitchell D. P., Betts, A. & Epling, M. (2002). Youth employment, mental health and substance misuse: a challenge to mental health services. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 9, 191–198
- Nilstun, T. (1994). *Forskningsetik i vård och medicin*. Lund: Studentlitteratur
- Pellmer, K. & Wramner, B. (2007). *Grundläggande folkhälsovetenskap*. Stockholm: Liber AB
- Phares, E. (2001). Locus of Control. *The Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science*, 2, 889-891
- Rotter, J. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, 1-28
- Sadiq, M. & Lindström, M. (2008). Psychosocial work conditions, unemployment and health locus of control: A population-based study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 36, 429-435
- Socialdepartementet (2008). *En förnyad folkhälsopolitik*. Proposition 2007/08:110. Stockholm: Regeringen
- Socialstyrelsen (2009). *Folkhälsorapport 2009*. Stockholm: Socialstyrelsen

Starrin, B., Jönsson, L. & Rantakeisu, U. (2001). Sense of coherence during unemployment. *International Journal of Social Welfare*, 10, 107-116

Statens folkhälsoinstitut (2002). *Ungdomsarbetslöshetens konsekvenser för folkhälsa och social anpassning: Erfarenheter och kunskaper från 1990-talets forskning*. R 2002:18
Östersund: Statens folkhälsoinstitut

Statens folkhälsoinstitut (2010). *Kommunala basfakta*. (Elektronisk) Tillgänglig:
www.fhi.se/kommunalabasfakta [läst 2010-03-01]

Statistiska centralbyrån (2010). *Befolkningsstatistik*. (Elektronisk) Tillgänglig:
http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_287608.aspx [läst 2010-03-05]

Tranemo Kommun (2008). *Omvärldsanalys 2008*. (Elektronisk). Tillgänglig:
<http://www.tranemo.se/GetDocument.asp?SID=&DocumentID=6679D60B98274644AB13EDC352D47853&WebID=KOMMUN> [läst 2010-03-01]

Tranemo kommun (2009). *Ansökan till Europeiska socialfonden, projektet Vita Villan*.
Diarienummer: 2009-3050024

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Vuori, J. & Silvonen, J. (2005). The benefits of a preventive job search program on re-employment and mental health at 2-year follow-up. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 78, 43-52

Waters, L. & Moore, K. (2002). Predicting self-esteem during unemployment: the effect of gender, financial deprivation, alternate roles and social support. *Journal of employment counselling*, 39, 171-189

Wiener, K., Oei, T. & Creed, P. (1999). Predicting Job Seeking Frequency and Psychological Well-Being in the Unemployed. *Journal of Employment Counseling*, 36, 67-81

WHO (1986). *Ottawa Charter for health promotion*. Geneve: WHO

INTERVJUGUIDE

1. SITUATION – Hur ser du på din situation som arbetssökande?

- Vilka **krav** ställs på dig som arbetssökande?
- Hur upplever du **hjälp och stöd**?
- Hur ser du på ditt **eget ansvar**?
- Hur ser du på **samhällets ansvar**?
- Hur ser du på dina möjligheter att **påverka** din situation?
- Hur ser du på ditt **mående** i relation till att du är arbetssökande?
- **Positivt/negativt**?

2. PROJEKTET – Hur upplever du projektet?

- Vilka är dina **målsättningar**?
- På vilket sätt har projektet varit till fördel/nackdel för dig?
- Hur har projektet påverkat ditt **mående**?
- **Positivt/negativt**?

3. LÄRANDE – Hur har projektet påverkat dig?

- **Effekter** – vad har du lärt dig? (Lärande och förändrat mående)
- Hur har du **utvecklats**?
- Vad tror du är **orsaken** till din utveckling?
- **Hur** och **när** lär du dig bäst?
- Hur ser du på **handledarens** roll?

4. FRAMTIDEN – Hur ser du på framtiden?

- Kan du beskriva din **framtidstro**?
- Hur har projektet **förändrat** din syn på framtiden?
- Hur ser du på framtida **jobbmöjligheter**?
- Vad kommer du att **bära med** dig?

Studie om Vita Villan

Vi är två studenter på Högskolan i Kristianstad som skriver vårt examensarbete på kandidatnivå. Uppsatsen skrivs i två ämnen; folkhälsovetenskap och pedagogik.

Vi är intresserade av att se om ett projekt, som Vita villan, kan påverka arbetssökande ungdomars hälsa och lärande.

Du är en bland cirka tio frivilliga deltagare i vår studie. Ditt deltagande är helt och hållet frivilligt och du kan när som helst avbryta intervjun utan några som helst konsekvenser. Studien är konfidentiell vilket innebär att ditt namn inte kommer att finnas med i uppsatsen och att dina svar inte går att koppla till dig som person.

Intervjuerna kommer att spelas in för att sedan skrivas ner till text. När uppsatsen är examinerad kommer allt inspelat och skriftligt material att förstöras.

Vi är tacksamma för din medverkan!

Sara Lindeberg
0737-XX XX XX
sara.lindeberg0012@stud.hkr.se

Marika Rydén
0702-XX XX XX
marika.ryden0004@stud.hkr.se

Samtyckesblankett

Studie om Vita Villan

Jag har tagit del av informationen om studien angående deltagarnas egna upplevelser av projektet Vita Villan. Jag har också tagit del av informationen att deltagandet är frivilligt och att jag kan avbryta när som helst utan att ange någon orsak.

Ort och datum

Underskrift

Namnförtydligande